

Françes Frasinis

ENBUJAS

ĪVODA VĒRDS

As saceišu atklōti, ka nikod nav bejš muns nūdūms nūzadorbōt ai daiļū literaturu, i seviški ai poezeji i fabulom. Vysu munu laiku, kas maņ atlyka nu omota dareišonom, maņ aizjāmá seiki, populari raksteni, žurnalistika i sabīdriskī dorbi. Muna korstō vieleišonōs beja pacáļt Latgolys zemņiku gareigi i materialy, radāť Latgolā vajdzeigūs inteligentūs spākus i apvīnōť latvišu tautu vīnā organismā, navōrdūt jōs īpatneibu, i īkarōť tautai breiveibu. Par patīsu poetu nikod sevi naskaitieju i naskaitu. Deļ poezejis as naradzu pi sevá napīcīšamu dōvynu - dzeivys, plaši apcerūšys fantāzejis i mōkslys īkļauť mýsu volūdys skaistōs, vacōs formys ryma i ritma (ritma un atskaņu) spulgōtōs ryndōs. A pādejū laiku virzīnš latvišu dailā literaturā, seviški poezejī, mani stypri naapmīrynōja. Daži naaicynōti poeti, bez poezejis dōvynom i dzeivō gora, kaldynoj vysaidys »peršas« bez satura i formys; i, lai dabōť rymu voi ritmu, nūraun vōrdim golūtnis, darynoj jaunus, nasaprūtamus vōrdus bez kaidys vajdzeibys, sagrūza formys i maitoj volūdu. Bez to maņ gadājās biži rádžāť, kai baltīši, latviši, šaipa zūbus par latgalīšim, vaicōdami: »Kur tod jiusu literatura?« Tys mani pamudynōja čartīs pi fabulom, lai parōdeitu, ka, jo tik latgalim býš laiks i gribeišona, tod i jī prasš izlaisť pasaulī na švakōkys »ziņģes un peršas«. Tod as gribieju vāļ pīrōdāť, ka mýsu volūda ir dīzgon bogota ai vōrdim i formom, lai mās varātu iztikť bez vōrdi i formu sagrūzeišonys. Tipus maņ dáva pādejus laiku politiskōs i sabīdriskōs personys i grupys, kuru darbeiba tai i prasājās, lai tū izmastu iz papeira.

SATURS I FABULU PYRMĪSPĪDUMI

- ROZBA SUNŠ - *Latgolas Vārds, 1922, Nr. 15, 2.lpp.*
- MŌKSLINĪKS I CYUKA - *Brīvā Zeme, 1921, Nr. 290, 19.lpp.*
- VUŠKYS I CYUKYS - *F. Trasuns. Fabulas. R., Leta, 1924, 14.lpp.*
- ROGOVYS I ROTI - *Latgolas Vārds, 1922, Nr. 41, 2.lpp.*
- ZVIERI NAMDARI - *F. Trasuns. Fabulas. R., Leta, 1924, 57.lpp.*
- DEMOKRATI - *Latgolas Vārds, 1922, Nr. 39, 2.lpp.*
- PĀLIS - *F. Trasuns. Fabulas. R., Lēta, 1924, 54.lpp.*
- SAIMINĪKS I ŽURKYS - *Zemņika Bolss, 1924, Nr. 24, 2.lpp.*
- ŽURKYS I MŌJU LŪPI - *F. Trasuns. Fabulas. R., Leta, 1924, 10.lpp.*
- PALĀDA I SAULĀ - *Latgolas Vārds, 1922, Nr. 33, 21.lpp.*
- ZEPS I PEIPĀ - *Latgolas Vārds, 1922, Nr. 35, 2.lpp.*
- POLITIKI, ZVIERBULI I ŽOGOTA - *Latgolas Vārds, 1922, Nr. 36, 2.lpp.*
- ŽYDS I VYLKS - *Latgolas Vārds, 1921, Nr. 51, 2.lpp.*
- LOPSA I ZAČŠ - *Latgolas Vārds, 1922, Nr. 14, 2.lpp.*
- VABALĀ I BIT - *Zemņika Bolss, 1924, Nr. 26, 2.lpp.*
- EZELI ZVIERU PADŪMĪ - *F. Trasuns. Fabulas. R., Leta, 1924, 14.lpp.*
- DIV BRŌLI - *Latgolas Vārds, 1922, Nr. 3, 2.lpp.*
- DARVINISTS I ORANGUTANS - *Latgolas Vārds, 1922, Nr. 10, 2.lpp.*
- BITIS I LAPSENIS - *Latgolas Vārds, 1922, Nr. 4, 2.lpp.*
- EZELŠ - *Latgolas Vārds, 1922, Nr. 38, 2.lpp.*
- STRODS - *Latgolas Vārds, Nr. 9, 2.lpp.*
- ŌPŠŠ, LOPSA I EZŠ - *Latgolas Vārds, 1921, Nr. 11, 2.lpp.*
- KRYLOVS I CYUKA - *F. Trasuns. Fabulas. R., Leta, 1924, 36.lpp.*
- FILOSOFS I CYUKA - *F. Trasuns. Fabulas. R., Leta, 1924, 34.lpp.*
- KAČŠ I PĀLĀ - *Brīvā Zeme, 1921, Nr. 290, 19.lpp.*
- ZVIERU TĪSA - *Brīvā Zeme, 1921, Nr. 290, 19.lpp.*
- ŪZULS I BOKA - *F. Trasuns. Fabulas. R., Leta, 1924, 19.lpp.*
- ZYRGS I EZELŠ - *Latgolas Vārds, 1922, Nr. 6, 2.lpp.*
- VYLKS I VUŠKYS - *Latgolas Vārds, 1922, Nr. 2, 2.lpp.*
- ŽOGOTYS I LAKSTEIGOLYS - *Latgolas Vārds, 1921, Nr. 50, 2.lpp.*
- LŌČA LYKUMS - *Zemņika Bolss, 1924, Nr. 13, 2.lpp.*
- VYLKA OSORYS - *Zemņika Bolss, 1924, Nr. 14, 2.lpp.*

SLONS I GUNŠ - *Zemņika Bolss*, 1924, Nr. 17, 2.lpp.
DRAUGI - *Zemņika Bolss*, 1924, Nr. 19, 2.lpp.
RUPUČŠ I KAČŠ - *Zemņika Bolss*, 1924, Nr. 22, 2.lpp.
CELÁVEIRI I SUNI - *Zemņika Bolss*, 1924, Nr. 23, 2.lpp.
REFORMATORS - *Zemņika Bolss*, 1924, Nr. 25, 2.lpp.
PAKLAUSEIGŌ SAIMÁ - *Zemņika Bolss*, 1924, Nr. 27, 2.lpp.
MĀSĻY I LABEIBA - *Zemņika Bolss*, 1924, Nr. 29, 2.lpp.
LŌČI I KULTURA - *Brīvā Zeme*, 1921, Nr. 290, 19.lpp.
SULTANS I DERVIŠS - *Zemņika Bolss*, 1924, Nr. 2, 2.lpp.
CYUKA I SILÁ - *Zemņika Bolss*, 1924, Nr. 1, 2.lpp.
MORALISTI - *Zemņika Bolss*, 1924, Nr. 1, 2.lpp.
ŌZŠ I VUCYNS - *Zemņika Bolss*, 1924, Nr. 12, 2.lpp.
ŌZŠ I DŌRZNĪKS - *Zemņika Bolss*, 1924, Nr. 14, 2.lpp.
ZEMNĪKS I CYUKA - *Zemņika Bolss*, 1924, Nr. 5, 2.lpp.
VYSTU SAIMÁ - *Zemņika Bolss*, 1924, Nr. 3, 2.lpp.
DŌRZINĪKS I VABALÁ - *Zemņika Bolss*, 1924, Nr. 9, 2.lpp.
ŠPEKULANTS - *Zemņika Bolss*, 1924, Nr. 6, 2.lpp.
VABALÁ I ŪDS - *Zemņika Bolss*, 1924, Nr. 4, 2.lpp.
VYLKS I DZAGŪZÁ - *F. Trasuns. Fabulas. R., Lēta*, 1924, 75.lpp.
STYMBYNS - *Zemņika Bolss*, 1924, Nr. 7, 2.lpp.
DIVI SUNI - *Zemņika Bolss*, 1924, Nr. 9, 2.lpp.
MYUSYS ORŌJIS - *Zemņika Bolss*, 1924, Nr. 12, 2.lpp.
TAISNEIBA I VARA - *Zemņika Bolss*, 1924, Nr. 11, 2.lpp.
RAGAINŠ I MŌSENIS - *Zemņika Bolss*, 1924, Nr. 10, 2.lpp.
LŌČŠ PI DORBA - *Zemņika Bolss*, 1925, Nr. 16, 2.lpp.
DORBS I NATYKUMS - *Zemņika Bolss*, 1925, Nr. 17, 2.lpp.
KIENENŠ I TRYBŪNS - *Zemņika Bolss*, 1925, Nr. 12, 2.lpp.
CYUKA - *Zemņika Bolss*, 1924, Nr. 18, 2.lpp.
VIĻTEIGU PADŪMU DEVIEJIM - *Zemņika Bolss*, 1925, Nr. 14, 2.lpp.
GŪDA LAUPEITŌJS I SLAPKAUNŠ - *Zemņika Bolss*, 1924, Nr. 28, 2.lpp.
MEDINĪKI - *Zemņika Bolss*, 1925, Nr. 15, 2.lpp.

ROZBA SUNŠ

Iz gubas skrondu, apsorgōdams sovu frontu,
Vyss dubļūs nūzabridš, Rozba sunš
Pi vōrtim garšļauk atsagula sorgōt̄ saiminīka montu.
Jys beja sunš
Kai gunš:
Pa naktim mōjōs sorgs kai zvons,
Pi lūpim dīņ kai gons,
Pi zyrgim - pīguļņīks,
Ai saiminīku meža - medinīks,
Deļ bārnim teirumā voi sātā - draugs,
Deļ saimineicys - mozgōtōjs, kod nateirs beja trauks.
Kod cyuka dōrzā īleida i lokstus škina,
Jys, jiemš aiz ausš kai eistīs saiminīks, tū ōrā dzyna.
Pa dorbam, gūdeibai - tōļ taida Rozbys pameklāt̄
Voi lobōku sāv izvielāt̄!
I sunám kaidš jau gūds,
Kod sorga omotā?
A Rozbai tai - nu vysim tikai sūds,
Ka naapraksteisi grōmotā.
Cyts patš i lobs, a lomoj jū — kam borgs,
I otkon cyts, kas ļauns — kam sorgs.
Patš saiminīks, i tys jū breižim kōjom sporda,
Ni syltys vītys jam, ni sylta iedīnā, ni gorda.
A ŗazi gadājās, kai fabula ir teikts,

Ka Rozba beja beigts
Voi nu aiz tō, ka dorbā saslyma,
Voi tai — aiz vacuma i vōrgim salyma.
I verīs niu, kai vysī Rozbu teic! —
Paņ pīminekli jam iz kopa stota,
Kū truseiņš rādādams tik golvu krotā
I soka: kas Rozbai niu nu tō, kod jō vairs nav?
Šū pīminekli stotit jiuš tik poši sāv.

*

Storp ļaudim tai: pec nōvis vysim pīmineklus stota,
A, cikam dzeivs, tod plyukoj tai, ka dzeiva napamat ni mota.

MŌKSLINĪKS I CYUKA

Pec ilgōm dīnom, nagulātōm naktim pabeidzš sovū dorbu,
Kaidš mōkslinīks ai patikšonu iz tū skatājās,
Jo eistyn beja lobs
Jō dorbs.

Iz lela audakla nu vīnys pusis azars laistājās,
Pi azara iz kolna mōjenis storp kūkim
Ai boltim, reita saulis apgaismōtim lūgim;
Nu ūtrys, vieja kustynōts, kai jyura leigōjās
Plots rudzu lauks ai zalta vōrpom,
Tī zalis pļovu ilājis pa storpom.
Pa vydu ceļš,
Nu pīlejušom paļtim vītom siermi zaļš,
A vītom sudobrōts kai jūsta lūcājās storp mōjom.
I tōļōk mežš i dabass speidāja kai dzeivs.
Nu kļūdom breivs,
Šys gleznys skots aiz cikam beja labai leidzeigs,
Ka putni, mōneidamīs, skrāja borim,
Lai nūzamāšt iz kūku zorim.
Tod breinuma nikaida nav, ka vysī dorbu slavāja
I mōkslinīkam par tū pateicā.

*

Pi mōkslys dorba cyuka dagōja,
Tū paūšņō i sacāja par šaļti:
»As cerieju tá atrast dubļu paļti,
A radzu, asmu gaisynōjusā tik laiku veļti.«
I mōkslys dorbu saplāsā.

VUŠKYS I CYUKYS

Kod lobu draugu nav, iz švakim lobōk atmāt tu ai rūku,
Jo ai draugim ir tyspaņ, kas ir ai kūku.
Kod kūks ir švaks, lai cik jys sūleitu tāv dauņz,
Kod augļus nu jō trauņ,
Tod jī ir taidi skōbi,
Ka vīnom cyukom lobi.
Car švaku draugu paliksi tu patņ ai slyktu goru
Kai kūks, kam īškeļsi tu slyktu zoru.
Deļ pīmāra as itū fabulu jums doru.

*

Nu vacim laikim vuškys ganāja tik gons.
Pi gona suni klōt kai zvons,
Kas, vylku maneidami, trūksni taisāja
I vuškenis nu vylkim sorgōja.
Tys tīsa gon, ka goni vuškys cierpa
I vodmolu deļ sevā nu jūs vylhys vārpā.
A vuškom vylna dreīži atauga,
I dzeivā beja mīreiga.
Tod vuškys vysi slavāja
I pīmāra pi vuškom vaicōja.
Tik cyukys lomōja,
Kod izteikt kaidu gribāja,
Lai beja sīvītā voi veirs:
»I lāns kai vuškenā, i teirs,
I natur ļauna nūdūma.«
Nu, vōrdu sokūt, naprota, kai daudzynōt jūs tykuma.
A ļaizi gadājās, ka taida dzeivā vuškom atbōda.
Jōs sāv par gonim cyukys pīlaidā:

Ređz, cyuku breiveiba jōm patyka. —
A kas nu nūtyka?
Kod cyukys beja tykušys pi gonu varys,
Tod i vuškenis par cyukom pōrvartá.

ROGOVYS I ROTI

Storp rogovom i rotim gōja lely streidi,

Kas lobōk nu jīm dorbu veic.

»Kō tu storp ļaudim leidi,

I kas nu ļaudim tevi teic?«

Tai soka rotim rogovys.

»As tik tam breinojūs, ka jī tāv naparōda durovys!

Tu kroti tai, ka zūbi klab,

A skrīnu vīgli as pa snīgu kai pa gaisu,

I manī sādāt̃ kotram lab.

Nu, sok tu patš, voi as, kai tu, kod putekli ci trūksni taisu?«

»Kam blienis mājšt̃!« jōm atbiļđ rotī.

»Kū sevi tu par pīmāru tá stoti!

Tu poša dūbjōs ciert̃, ka gaisā celās capurā i moti.

I vosorā voi vari tu pa smiļktim šliukt̃

I sevī atsasāšt̃ kū lyugt̃,

Kod as pa ladu, dublim voi pa sausu,

Kai grybu, braucu, iturādams dreizu tecīni voi gausu?«

I tai storp rogovom i rotim ilgi gōja naidš,

Cyts cytam pīmátá i smōdāja: »Tu šaids! Tu taidš!«

A, navarādami vīns ūtru veikt̃

I streidu beig̃t̃,

Jī vīnōjās, lai zyrgš jūs škir:

Kurs nu jīm obim lobōks ir?

Tod zyrgš jīm itai tīsu sludynoj:

»Jiuš obi

Kai nosta vīnaidi maņ lobi:

Maņ obejus iz sova kokla jōnosoj.«

Tai zemnīkim, ka pazaklaus, to pylns ir draugu.

Lai kaidi viersinīki nōk,

Jī vysi skaisti runōt mōk.

A, kod tūs draugus raugu,

Tod jī par zemnīku i nagōdoj.

Tik moksōt zemnīkam ir vairōk jōmoksoj.

ZVIERI NAMDARI

Ka kūpeibā ir spāks,
Pret tū i runōt grāks.
A dorbā loba nagaidi,
Kod sazabīdrōsi ai naprašku voi nagūdi —
Tik sevi padareisi vōju.
Tū rōdās itei fabula, kū as pi cytom krōju.

*

Gon zvierim gultys nav, ni mōju.
Jī apgulst kotrys tī, kur patš zam sōnim paklōj sovu kōju.
A ŗaizi gadājās, ka vuškys, vylks ai ezeli i cyuka
Tik četrotā, kod cytu daleibnīku tryuka,
Sáv bīt par draugim sūlāja
I zīmai mōji taisāja.
Pec nūrunōta leiguma, jī vīnuvīt sagōja
I dorbu sadereigi īsōcā
Ai garu apsprīdi, kam vajdzeigs fundamentus rakūt,
Nu guņš kam āku sorgōt kotru nakūt,
Kam otkon bolkys viļkūt
I cytu cytai viersum likūt.
A dorbs jīm nazaveicā,
Lai kai jī kotrys sovu tykumu i dorbu teicā.
Kod vušku bors
Pec tō, kod bolkai beja nūciersts kotrys zors,
Aiz roгим aizmatušs, baļceni iz bolkys vylka,
Tod cyuka
Zam ākys dūbi izroka,
Ka sīna sabruka.
Tam laikam ezēļ tik ai ausim škūrstāja,

Kod vylks pa naktim vuškys žņaudzāja,
Kū rādādams, zyrgs sacāja:
»Kod dorbā vīneibys i gūdeibys tá nav,
Tod veļti mōjis taisāť sáv.«

DEMOKRATI

Ka i storp zvierim eistīs demokrats
Ir rats,
Kai i storp ļaudim,
Tū saprassit nu pīmārim jiuš taidim.

*

Gon zvieri pliešās, lomojās i kauc,
Kod vādars jīm pec maizis sauc,
Tik daudzi ratōk nakai ļaudš,
Kas, lai cik āduši, cyts cytu rej.
A zvieri lōgim sovu goru mej.
Tod ļaizi nūtyka,
Kai stōsta pōsoka,
Ka zvieru cilts par demokratim palyka
I nūsprīdā nūst kotru naidu māsť,
Nu vīnys bļūdys vysim āsť
I dzeivōť taidā brōleibā
I saskaņōtā leidzeibā,
Ka vylki bỹtu lieneigi kai jāri
I gudri ezeli kai bakalauri;
Ka žurkom bỹtu tīsa myltūs olys rakť
I kačim - kriejumu nu pūdim lakť,
A cyukom dubļus vōļōtīs i mugoru pi sīnys kasāť.
Tod ari vylks kai eistīs demokrats -
Lai gon taidš gadīnš ir storp vylkim dīzgon rats -
Pať sūlājās deļ vuškom kryumūs mōjjs taisāť,
I lopsa - gona omotu pi vystom prasāť.
Tik bāda beja tei, ka zvieri ilgi runōja
I gudrōja,

A naatroda taida lykuma,
Lai kotrys atsasaceitu nu sova tykuma.
Tai zvieru demokrateja i izjuka.

*

I mās par demokrateju cīž daudzi runojom,
Kod pīšmaukņ cytu gudrojom.
A eistīs demokrats,
Kas runoj moz, a dora daužz, ir rats.

PÁLIS

Pi žurkys īskriejusá, páleitá aiz prīcys lakstāja kai troka
I soka:

»Voi dzierdieji, kū vysys pális stōsta? -

Ka kačš ir ticš pi ļova nogūs!

Krišš nu placim mýsim nosta,

Kod jys ai ļovu saiš rogūs!«

»Kū oplom prīcōtīs!

Kod jys sōkš nogūs raudzātīs

Ai ļovu,

Tod ļovs i kaulu nasalasās sovu!«

Tai žurka atsoka.

Tū vajag zynōņ táv:

»Par kači styprōka

Storp zvierim nav!«

SAIMINĪKS I ŽURKYS

Pi saiminīka īzamatušs nu vacim laikim beja žurkys.

I kaidys saimái ai jōm beja mūkys!

Grauž vysu nūst: drābis, ōdys, labeibu i gali,

Jōm dūķ tik vali.

Kas cyts jau seņ bīt žurkys zōļom apdevš

Voi pakōrš, voi cytaiži kai nūkōvš.

A sovaids beja saiminīks!

Nu runys pazaklauš - nikas!

Tik dorbūs nīks.

Ka runōja nu kaiminim jam kas:

»Áj, verīs, kūm, táv žurkys aci izkopōš!»

Jys, žurku pagivš, jam dagunā: »Ša, reiņ! Ša, bōz!»

I, kod jam beja runcš, kas pālis žņaudzāja,

Jys cytu runci audzāja,

Kas, žurku sagivš, tū breivi palaidá.

Voi breinums tod, ka beigōs žurkys pošam golvu atādá.

*

Šū fabulu voi saprasš varys veiri,

Kas ļaundarus gon giun, a nūgiuti tī izlein teiri?

ŽURKYS I MŌJU LŪPI

Pa mieslīni i koktim rakņōdamōs, žurkys
Tur beja atrodušys kaidu grōmotu,
Nu ļaudim māslūs izsvīstu,
Kur beja itai raksteits,
Ka lūpu dzeivis īkōrta
Ir natisna i naloba,
Par tū ka vīnom žurkom jōzasorgoj ir nu runču nogim,
Kod cyti lūpi, kas ai roгим,
Var dzeivōt sovā ustobā
I pylnā drūšeibā.
Paṭ cyukom dūta breiveiba pa solom,
A žurkom jōzaglobojās pa olom.
Par tū iz saiminīka vysa vainá līkama
I jō vara gōžama.
Šei mōceiba ļūt žurkom patyka.
Tod, nūzavārušs tū breidi,
Kod saiminīks ai runci aizmyga
I ezeļs lūpus ganāja,
Jōs šaidu runu lūpim turāja:
»Kū lobu mūsīm nas tī lūpu cilšu streidi?
Tik mūsū spākus školda,
Kod poši varom nūzasāst pi saiminīka golda,
Kas mūsus tān i cierp, i slauc, i dorbā syuta.
Gon myusu dzeivá nabūtū tai gryuta,
Kod žurkys vaļdeitu
I vysus runčus pakōrtu.«
Kai žurkys vuicāja, tai ari nūtyka.
A žurkys tagad tai pa orūdīm i myltu maisim izkleida,

Ka eisā laikā vysi pītryuka,
I napagō ni gods,
Kai žurku vaļstī īzastōja slimeibys i bods.
Tod izsolkušas žurkys gon lūpim golvys, gon cyta cytai āstis atkūdā.

PALĀDA I SAULĀ

Nu tukša stymbyna, kur nūzaglobōsā nu gaismys,
Ai dusmom lomōjās par sauli palāda.
»Nu sok! Kū lobu putyni tī atroda,
Ka kotru reitu reikli plieš i dzīsmis
Par gūdu saulāi skandynoj bez gola,
Kai tys paļ ceiruleitš i laksteigola?
Voi jū par tū lai slavynoj,
Ka jei kai pīkarseitīs ceplis tevi capynoj
I acš aptymsoj,
Ka navari ni atrastū bareibys,
Ni rādžatū gaismys spūdreibys?
As tū gon saprostu, kod bŷtu skaista jei kai naktš voi mienesnīks,
Nu, vot par tū i dzīsmis skandynōtū gon nabŷtu ni grāks, ni līks!«
Kū klauseidamīs, ceiruļš atsoka:
»Tei vacō pōsoka,
Ka saulis gaisma nav pa prōtam tam,
Jo tymsi dorbi kam.«

*

Šei fabula lai nabŷš tīm par ļaunu,
Kas naatzeist par kaunu
I ticeibu storp tymsim dorbiim stōdynōtū,
I bezdīveibu gaismys vītā slavynōtū.

ZEPS I PEIPĀ

Iz jumta beja izatrausīs Zeps:

Aiz jūstys beja aizbōzts tabaka jam repš,

I peipá zūbūs īkūsta.

Šei līta Zepam parosta -

Ai peipi zūbūs jumtam cysys likt!

I jumtu lōpāṭ nav jau slykt.

Tik slykti beja tys, ka jumts nu peipsis sōka svilt

I dilt

Kai korstā saulī pavasara snīgs,

Ka Zepam pōrgōja i snaudūnā, i mīgs.

Tik, verīs, mōjis izputās - vot, vot!

Par laimi kaiminš gadājās jam klōt,

Kas dreizi jumtam dali nūplāsá,

Ai iudini tū aizlāja i guni apdzāsá,

Lai gon i peipi zámī nūsvīdá, ka saduza,

I Zepeitš beja glōbts.

A Zeps jū lomōja: »E, padauza!

E, napraška, kai cierva pīts, kai kōts!«

Tik kaiminš breinojās: »Par kū?«

»Jo nasaprūt - par tū,

Kam peipi saberzi

I dorbu izjauci!«

*

Ai ļaunu atmoksōṭ, tī ļaudš dreizi gon, a pateiceibā sovalidi:

Kod lobu dori kam, tod pateiceibys nagaidi!

POLITIKI, ZVIERBULI I ŽOGOTA

Gon ņazi beja tai, ka zvierbulim pavysam beja pġgġjs jau gols,
I na par tġ, ka jġm kai ļaudim pateik ols,
A tik par tġ, ka jġm jau pġrġk pateik mġžu putra.
Tod politiku grupa vġna štra
(Reļz, tġm aizvġnam taidis jau tykums,
Ka ryupejās, lai i par kotru radeibeņu bġtu izdġts lykums.)
Trejs nedelis i dġnys streidājās,
Pec tġ pa draugam runġjās i otkon streidājās,
Voi zvierbuli pi plieseigim ir pġskaitami zvierim leidz ai zaġim,
Ai lopsom, truřim, kġrmulim i kaġim.
I, jo nu tai, tod vysim ņeigurim, kas kustġ,
Iz ņazi golvys nġst, jo mġzeitġ nadreikġtġ zustġ!
Tik breinums zvierbulim, par kġ pret jġm pi politikim runa taida
osa!
Jo kas tod jġm nu centru dġrzym tġrpus losa?
A, kod jau cylvāks sleikst, tod i aiz cysys ġerās.
Kġ nu tod zvierbuli lai verās!
Nikas, ka cereiba tġ moza,
Jġ tġt pec padġma pi ņogotys, kas vysys zinis losa,
I prosa:
»Kġ sġktġ?
Kai sovū dzeivi glġbtġ?«
A tei tik ġaġynoj i smejās:
»E, puřgaļvi! Voi naredzit, kai politiki sovā storpā rejās?
Jius nazynot jġs gora:
Jġ runoj dauļz, viņ moz kġ dora.«

ŽYDS I VYLKS

Pec »rebom« gordi paiedš
I meikstā krāslā nūgrimš,
Iz golvys izmaučš jarmolku,
Pi ausim grīzdams peisaku,
Kaidš žyds par sevi bādōjās
I itai raudōjās:

»Kas tys par breinumu!
Ni vīna nav, kas mani mīļōtu,
Lai kur as dzeivōtu.
Iz mani kai iz vylku rāc
I bārns, i dāds:

»Tu izsyuč mūs! Tu slykts, tu ļauns!«
Kū nūzaklauseidams, vylks jam sauc:
»Mums obim vīnāids gūds i vīnāida ir doba.
Draugs, soki tu, kū esi dariejš deļ ļaudim loba?
Tys tīsa gon, mums dzeivá skorba,
Bet obi dzeivojom mās tik nu ļaužu dorba.«

LOPSA I ZAČŠ

Gon ļaudis dūmoj tai: kū stōsta fabula, tys maly -
Bet patīseibys dali
Aizvīnam tymā atrassi,
Tik paklausi!

*

Ai zači lopsa zámi dalāţ izasaucá
I taidu viļteibu jam acīs traucá:
»As zynu, kūm, táv nav iz mani loba prōta.
A tai jau dzeivī ir: kod sunám īsişţ gryb, tod vaicoj loba kōta.
Tai i storp mums. Lai zaĉeişam kas nūtyka,
Aizvīnam lopsa vaineiga:
I lopsa viļteiga,
I bliedeiga,
I zaĉam ļīpu atkūdá,
I bārnus apşkeņdá.
Bet padūmoj tu patş! Nu, voi ta as bez sirdş?
Tik pazaver, kai osorys maņ acīs mirđz!
Cik řaižu zaĉam palīk bārni bōrini, kod mōtá gaist.
Par mani gon táv navajdzātu mālis laišţ!
Jo kas to cyts nu sunim tevi aizsorgoj?
Tik as! Kod maņ ai tovim naidinīkim jōkaroj,
Tu vari drūši munōs olōs izaglōbţ.
A nagrybu as táv ai pōrmatumim acīs kōpţ!
I, lai tu nikō ļauna vairs par mani nadūmoj,
As grybu vysu sovu sirdi parōdāţ,
I zámeiti ai tevi padalāţ,
Lai obi zynom mās, kas kam i kur ir īmiereits
I pīdaleits,

I saticeigi dzeivojom, kai kaiminim nu poša Dīva īrōdeits.
As sovā dalī medeidams,
Tu sovā - augļus laseidams.
Tod dorbu sōksim, zyni kai?
Raug, tai!
Tu mierāj, lāç, as kapçus stateišu
I zámi daleišu.«
I zaçeitš lāc, ka pīši skaņ,
Aizvīnam dūmōdams: šei zámeitá bỹš maņ,
Kod godōs mōjis, dōrzs ai kōpustim voi augļu kūku kupsa.
Tai atsoka jam lopsa:
»Tá vystys aug, tá zūsš, tá bolūži;
Ai putynim kū dareisi,
Kas ūlys diej? Voi cōļus pereisi?
Laið tōļōk, laið, muns kūm, muns draugs!
Kur plykōks, klajōks lauks,
Tī sovu dali dabōsi!«
Gon zaçeitš jau i dusmojās, a otkon cyļpu mat.
Tam laikam lopsa akurat
Pi zaçeiša ir klōt - i cap!

VABALÁ I BITÁ

»Cik loba táv zam graulis sādāt
I lūpu atkrytumūs bareibu deļ sevá vaicōt?»
Ai vabali tai bitá runōjās,
Kod tei pa grauli rakņōjās.
»Voi prōts ir itai māslūs pyuṭ!
Storp kukainim pec auguma par kienenīni varātum tu bīt:
I skaistys brunis táv kai augsti pīdzymušam veiram,
I rogi ir kai zūbyns karaveiram,
Kai napīdar táv itai sevi zamynōt
I kustūnš cilšu naidinīkus smīdynōt.
Nōṭ, pazaver, kai mās nu zīdim mada rosu dzerom
I gordys šyunys tai kai zeileiti pi zeilis verom;
Pi mýsu nōṭ
I cytu dzeivi sōṭ!»
I kū gon naīkārdynōš tik skaista runa?
Tai i vabaleitá muna,
Lai gon nu graulis gryuts bej škiertīs,
Pi cīneigōka dorba nūsprīž čartīs
I skrīn ai biṭom leidz,
Vysleidza beigōs graulī sovu dzeivi beidz.

*

I cylvākim taipaṭ aizvīnam rībeiga ir tykumeibys saulá,
Kod pīradš rakņōtīs tik tī, kur graulá.

EZELI ZVIERU PADŪMĪ

Kod seņōk ļovs par zvierim vaļdāja, tod ezeļus pi dorba lyka.
Tá ņaizi gadājās, ka ļova vara kryta,
A ezeli cīž lelē gūdā tyka,
Kod nōcā vara cyta.
Ređz, vuškys jūs par sovim delegatim syutāja iz apsprīdi pi upmalá,
Zam kupla ūzula,
Kur zvieri sanōcā nu vysom molom,
Nu sātóm, mežim i nu olóm,
Lai sovā storpā pōrrunōt,
Kai zvieru vaļsti dybynōt
Iz jauna pamata.
A kas nu augsta omota,
Kod ezeli, kai bejuši, par ezelim i palyka.
Kod cytim zvierim padūmī i cīneiba, i gūds,
Tá, verīs, ezelim tik kauns i sūds.
Jo lūpenš muns voi nu kam īspārā, voi auzōs ībryda,
Kur jam ai stuti saiminīks par sōnim kuļstāja;
Voi otkon - cyta dōrzā īleida,
Ka zemnīks, mītu pagivš, tai ezelám par gūrnim zvanāja,
Ka vysā dōrzā skanāja,
Jo, gūdā tykuši nu aizgolda,
Pavysam ezeli niu palyka bez savoldys
I tō tik gaidāja,
Kod auzu kuli jīm zam purná nūsvīdá.
Tam laikam cyti zvieri nūsprīdá,
Lai sovu vylnu glōbēt, ka vīnom vuškom vylna cierpama.
Par vuškom, kas jūs syutāja,
Tai ezeli i pīmiersa.

*

Cik dažū ņaizi ezelim ņam leidzeigi ir ļaudņ,

Kas brāc i sauc:

»Tam naticit, tys napraņa, tys ļauns!

Tik mās ai zaltu vysus apbārsim,

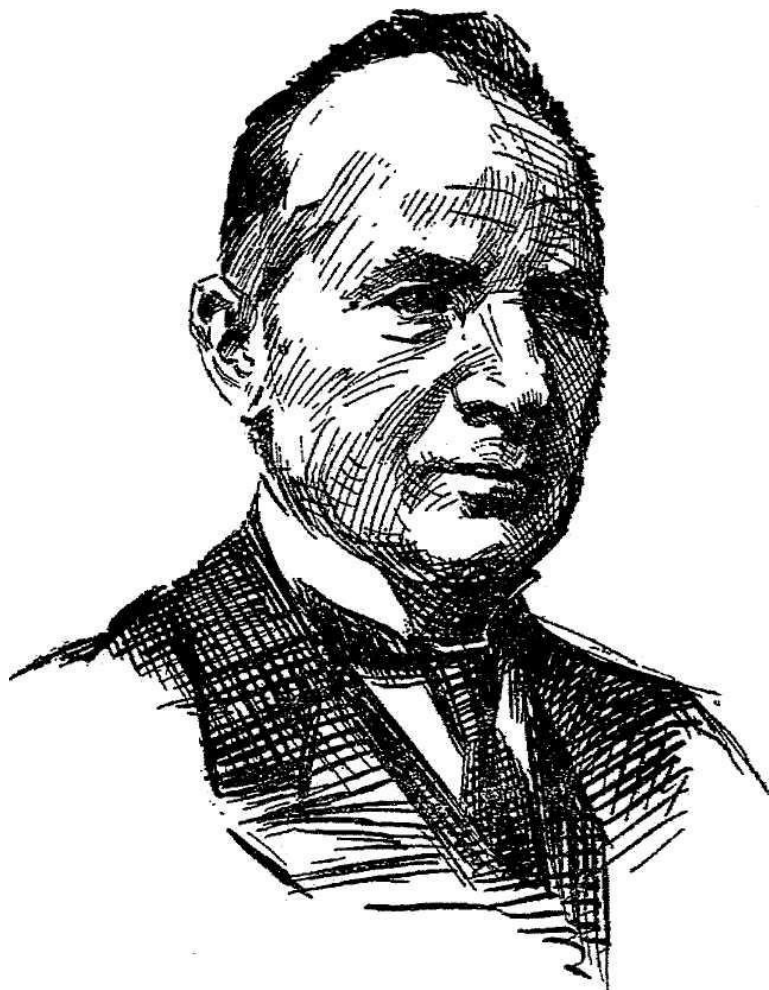
Nu vōrgim izglōbsim!«

A pazaver iz dorbim - teiri kauns!

Deļ cytīm prōta nav, deļ sevā gudri slauc.

DIV BRŪLI

Divi brōli ilgi škierti dzeivōja.
Tam beja saimisteiba sova
I labi bogota,
Tam otkon sova,
Nikas, ka naboga, a gūdam peļneita.
Vīns cyukys audzāja,
A ūtrys cyukys īneida i kvīšus sāja.
I, cikam upá brōļus škeira,
Jī obi
Storp sevi beja sirsneigi i lobi,
Vīns ūtru stypri mīļōja i cīmā saucá.
I brōļš pi brōlá lobu prōtu braucá;
Voi beja kōzys, krystobys voi cyta kaida mīlasts taiseita,
Jīm beja dzeivá kūpā saisteita.
Nu, vōrdu sokūt, brōļš bez brōlá sūlá naspārá
I ļaunu liktini, i prīcys sovā storpā dalāja,
Kai varāja,
I beja taidi draugi
Kai ocuraugi.
A ŗaizi gadājās, ka upá izkolta i brōļu saimisteibys savīnōja.
Gon, prūtams, tys jau beja lela laimá,
Ka brōli beja niu kai vīna saimá!
Tik tei jīm beja nalaimá,
Ka bogotōkīs brōļš niu cyukys brōlá kvīšūs salaidá,
Kas brōlám kvīšūs apādá
I otkon brōļus izškeira.
I nu tō laika brōļš pi brōlá vairs kōjis naspārá.

Oskara Noriņa zemiejums

DARVINISTS I ORANGUTANS

Vāļ cikam cylvāks nabeja tai naprōteigs i ļauns,
Par lūpu pīzazeiļ jam beja kauns,
I sovu vītu radeibā jys zynōja,
Kū Dīvs i ticeiba jam rōdāja.
A kai tys nūtyka,
Ka cylvāki par lūpim palyka,
Tū pastōstās jums muna pōsoka.

*

Kaidis darvinists - voi jauneklis, voi dāds,
Kam dzeivī nabeja nikas vairs svāts,
Kas naatzyna ticeibys, ni Bazneicys, ni Dīva,
Ni ari tō, ka ļaužu pyrmīs dzymdynōtōjs Odums ir i Īva,
I tikai dažim blienim ticāja,
Kū mītiņūs i groša brošurōs jam stōstāja,
Ka cylvāks radeits ir nu lūpa,
Storp lūpim sovu rodu vaicōja.
A tai kai lōcš ir pōrōk naveiklys, a vylks ir ļauns,
I pīzazeiņ ai cyuku rodūs beja kauns,
Tod, nūzastōjš klōt pi sprūsta treilinim,
Kur ōksteidamīs mierkačš grīzās kiuliņ kiulīnim
Voi lākōja nu gradzyna iz gradzyna,
Jys orangutānu par sovu vacū tāvu atzyna.
A kas gon nazyna,
Kai lepneiga ir suga orangutāna
Iz sovu augstu dzymumu!
Tod dusmōs izsoka jys darvinistam taidu sprīdumu:
»Draugs! sokūt taisneibu, tāv taida lūpa doba,
Ka i deļ orangutanim nu tovys radnīceibys nabēs nikō loba.
Kai tu, deļ taidim kumelim
Ir vajdzeigs vaicōt vacū tāvu tik storp ezelim.«

BITIS I LAPSENIS

Kod atīt pavasarš, nu saulis liekšonys leidz pošim mikriešlám
Pi dorba beja bišu kūks
Kai mūks pi pōtorim.
Ikvīnai biteitái sovs omots beja lykts:
Kas zīdā staigōja,
Lai beja laiks voi lobs, voi švaks,
Kas otkon bārnus auklāja,
I kas nu naidinīkim bišu strupu sorgōja.
Nu, vōrdu sokūt, dorbs jōm kyusāt kyusāja.
Par tū i gola nabeja jūs monta krōjumam.
Nu poša galvgalá da kōrgalám
Tur beja pīkrauts šyunu sōrts,
Kai maizis zōrds,
Nu kurom soldons medenš tácāja,
I bārnū dzīsmis strūpā caurom dīnom skanāja.
A ŗaizi bitis apklusa i sanyka:
Jōm mada pītryuka.
I kaida beja īmeslá?
Ŗaiz bitis strōdōt, pōrstōja i napiļdāja sova omota,
Kod lapsenis jōm īmálsá,
Ka itai sevi dorbā bendāt, teiri grāks,
Jo kukainim niu asūt nūlykts tikai sešu stuņžu dorba laiks .

EZELŠ

Storp ļaudim bīži sazatikļ ai veirim godōs,
Ka cyts i vuceits ir, i drūs,
I augstā omotā, a kluss
I nazaplotōs;
I otkon cyts, kas tikkū skaita grōmotā,
Tai brāc par sovu spiejeibu, ka ļūti gudrys rōdōs,
A tukšs
Kai izlaupeita sānola.
Jo naticit, tod pakļausit, kū stōsta fabula!
I tai as sōkšu niu.

*

As nazajemūs apgolvōt, tam bēs voi gods, voi div,
Pi vīna saiminīka beja ezeleitš.
I augumā nikas, i labi izturāts, i kai deļ ezelá pať dīzgon gleits.
I, līkās, ezelám kō tī vāļ vairōk vajdzāja?
A nā! Jo ezelám kas protu dūs,
Lai kluš?!
Jam leidzeiga nav muļkeibā!
Ar lopsu gudreibā,
Kai i ai ļovu styprumā, ređz, sazaleidzynōt jys gribāja,
Sáv slavis vaicōdams.
I tai, kod atīt reits,
Vāļ cikam cyti guļ, muns ezeleitš,
Sáv ásti pacaldams,
Iz mežu rikšōja
I, purni gaisā izslieš, nu vysys reiklis tai tī maurōja,
Lai zvierim parōdāt,
Ka jam ir ļova spāks,

I prota nabiednīks tai bolsu meit,
Ka mežā īzastōja teiri sodoma i grāks.
Treiš vylks, treiš lōcš, treiš zvieru lelveiri,
Treiš tī, kas dorbūs nateiri,
Treiš vysa vilgzne moziņku,
Klōt sajusdama sovu kieneni.
Īt mežā streidi, bōršonōs:
Kur vaineigam bīš glōbšonōs?
Par laimi lopsai prōts; jei, sajāmusá drūsumu,
Īt pazavārt ai pynkaini, kas tī par breinumu.
A drūsīs ausainš muns niu patš iz sātu aizbāga,
Kur saiminīks ai pōtogu jū klāvā īdzyna.

STRODS

Pi stroda auga strods,
Jam nabeja vēl gods,
A taidš tāv gudrinīks
I dzīšminīks,
Ka vysi putni breinōjās
I sovā storpā runōjās:
»Kas strodu taidu gudru dora?«
Jo kur tik zemnīks ora,
Tur strods pa vogu pakal, staigōja
I tōrpus tī nu zāmis lasāja,
Lai maizā lobōk aug.
Voi otkon, raug!
Jys oupom dōrzā dzīdōja ai laksteigolu leidz:
Tā dzīsmi sōc,
Tā beidz,
Tā otkon sōc
Muns strods.
I vysi strodu teic:
»I stradenš lobs,
I stradenš gudrys tops!«
Ka prīcōjās par strodu vysa strodu saimā,
Ka saimāi taida laimā.
I teišam strods
Kai četru klašu mōceklis, kam pīcpadsmytīs gods,
Vēl runōt, īzavuicāja
Nu zemnīka,
A taidš niu lepneigs palyka,
Ka tikai runōt, gribāja

Kai profesors:

Taids jymā īzamátá gors.

A loba cik? Nu laika tō strods dorbu pīmiersa,

I stroda dzīsmis apklusā,

I stroda strods vairs naklausa,

Tik vysus putnus runōt stota,

Cik patš nu laužu runys prota,

Ka putni strodam tikai breinojās

I smājās.

Tai beidzá stradenš muns ai tū,

Ka padzyna nu pereklá strods vacīs jū.

*

Kū stōsta pōrsoka, šei īraža na tik storp strodīm,

A godōs i storp vysaidīm oratorīm i puisānim nu jaunīm godīm.

Kod eistyn vuiceits veirs,

Kam prōts nu kaisleibom i aizsprīdumīm teirs,

Ka pavaicoj tu jō,

Kū jys nu pasaulá i dobys nūslāpumīm zyna,

Tod jys táv atsoka, ka nazyna nikō,

Voi tys, kū zyna, ir tik nīka drupona.

A puš-vuiceitu jaunekli

Voi samaitōti veceli,

Kas pošī napraškys,

Tī līlejās,

Ka vysu zyna,

Kō eistyn vuiceits nazyna nikas.

ŌPSŠ, LOPSA I EZŠ

Jau cylvākim nu myuža laikim taida doba,
Kod patš jys malns
Kai valns,
Tod ai pi cytim narādž nikō loba
I dūmoj tai, kū vairōk cytus apsvaidās ai dublim,
Tū teirōks bjš jys patš.
Voi itei īraža ir pajymta nu zaglim,
Kas svešu montu raun
I tod iz cytim bļauņ,
Tō nagrybu ni apstreidāt, ni apgolvōt.
Deļ skaidreibys as sōkšu lobōk fabulu jums darynōt.

*

Ar lopsu sylā sazaticš, ōpsš jai soka:
»Nu, pakļauš, kūm! Voi nav šei līta troka,
Ka mums i mežā mīra nav,
Kur cylvāki iz mums ai sunim stūda,
Lai zvieri zvierus rej i kūda,
Kod cyti lūpi dzeivoj sáv
Kai kačš, pa taukim cīmūs!
I kas tī loba jymūs?
Tik tyvōk pazaver, jī pylņi bliedeibys:
Aiz jīm ni sadereibys zvieru storpā nav, ni drūšeibys.
Māš jimsim, pīmāram - nu kas par labdari ir sunš,
Kō mums ir jōzasorgojās kai gunš?
Gon ļaudš soka: jys mums sorgs.
A pazaver, kaidis plieseigš jys, kaidis zaglis i kaidis borgs!
I, jo kod nūzūg, tik par tū,
Ka saiminīki boroj jū.

Tai tōļōk jymdami pa ailái i pa celám,
Máš runōsim, cik gon tō prōtená ir vuškenái i telám?
Voi jūs ai tevi, kūmeņ, varom leidzynōṭ,
Kur táv taidš augums slaidš i tykums skaistš, i prōts ir dūts,
Ka var ai kienenim pi vīna golda sādynōṭ?
Tok kotram zvieram draudzātīs ai tevi ir vyslelōks gūds,
Jo tu i mozam bārnám naaizrībsi,
Na tik nu sveša monta nikō napajimsi.
A pazaver, kaidš celās postors sūds,
Kod izgaist kaida vysta!
Kai vysi brāc i klīdz, ka tei ir lopsys systa!
I lopsa bliedeiga, i lopsu vajag giuṭ!
Nu sok, voi zvierš kaidš napaiedš var bṭṭ?
»Kū jau par mani, kūm! A jimsim cyuku,« lopsa ōpšam soka,
»Cik jei ir nateira i kaida nu jōš smoka!
A vysi tikai ōpsi lomoj:
I smirḡ kai ōpsš, i ōpsi sunim dzonoj.«
Cik ilgi ōpsš ai lopsu bṭṭ tai māli skolōjuši,
Tū parādžāṭ nav īspiejams nivīnam drūši,
Ka ezeitš nabṭtu nu kryuma izleidš
I tai jīm saciejš:
»Gon jiusu runa taisneiga
Kai žydam rublis mokā:
Storp zvierim nav jums leidzeiga
Ni tykumā, ni smokā.
Tik vysa nalaimá, vīns moziņks malnumenš,
Ka lopsai lopsys tykumenš
A ōpšam ōpša smoka.«

KRYLOVS I CYUKA

Kod vysā pasauli Krylovu augsti slavāja,
Kai skaista ir ik kotra itō dzīsminīka fabula -
Storp jōm i tei, kur cyuka saknis rūk zam ūzula,
Tod cyuka breinōdamīs tik ai ausim kratāja
I sacāja:

»Nu, ir tīm ļaudim prōts kū augsti daudzynōt,
Kod cylvāks tys i itō naprota,
Ka kūkam saknā aprokta
Var kūku tikai kuplynōt!
A jys maņ pōrmátá, ka as tū grybūt koltynōt.«

*

Tai dažā grōmota voi kritika,
Kas pylna sofisma
I izstrōdōta nav pec logikys i patīsebys lykuma,
Ir kaiteiga
I cyukys sprīdumam šam leidzeiga.

FILOSOFI I CYUKA

Storp ļaudim pasaulī ir dīzgon taidu veiru,
Kas roksta bīzys grōmotys i, līkās, pasnādz zynōtni jums teiru,
A, jo tei zynōtnā nav pasmalta
Nu patīseibys olūta,
Tod atrassi tī tikai blienis, kas nasiļdej,
A kviepej tik i sirdi sapyudej,
Kod sirdš i gors kam atsola.
Tū skaidrōk rōdās jums šei muna fabula,
Kai dažs lobs vuiceits narādž tō, kas ir zam daguna,
A gudri paušās cytim īstōstāt, kō patš jys nazyna.

*

I tai! kaidis filosofis voi dobys zynōtnīks,
Par vōrdim streidātīs mums bītu gluži līks,
Voi obi kūpā,
Kas sovu idealu rādzāja tik lūpā
I Dīvu zaimōja,
Jau ilgus godus gudrōja:
Kai zynōtniski pīrōdāt,
Ka cyukys zámeiti arš mōcāja?
Kū rādzādama, cyuka itai filosofam sacāja:
»Māš zámi arom kotru reit
Pec Dīva lykuma.
Šei līta mīsīm seņ ir zynoma
Bez tovom grōmotom
I runom oplomom.
A, jo, táv patyka tai cyuku pagōtnā,
Tod tu mīš pavuici, kū soka zynōtnā,
Car kū gon cylvāki par cyukom palyka?«

KAČŠ I PÁLÁ

Gon laikam tam jau seņu seneji ir godi,
Kai kačš nu meža izbraucá
I lyušš jam mežūs medāṭ aizlīdzá,
Lai gon ai kači lyušam vystyvōki ir rodi.
A tai kai kačam medeiba ir īdzymta
I dīnys porceja nu saiminīka plōna nūlykta,
Tod runceitš pālis giustāja pi meža molys,
Tik taidys nūvōrgušys, moziņkys i vōjis,
Kur žurkys orūdūs pa maizi doncōja.
I nu, kod ŗaizi páleiti kačš nūgiva,
Jei itai runčam runōja:
»Par kū tu giusti mýšš, kas ļaudim maizis napūstom,
A nagiusti nu myusu mōseicom?
Mums dzeivá tai kai tai ir gryuta:
Tok dzeivojom mášš tik nu tō, kū Dīvs mums meža molā syuta.<
A kačš jai atsoka: »Par tū ka žurkys kūžš,
A, giusteidami jiušš,
Mášš saiminīkam dorbu parōdom.«

ZVIERU TĪSA

Nu kaida zemnīka vylks zyrgu nūčōpá
I tod, pec nūrunōta leiguma,
Jys sunim suná daļu atdává.
Ka vylki zūg, tī nav nikaida breinuma!
Tik breinums beja tys,
Ka jys
Ai sunim draugūs sazalyka
I vysu darāja, kas viņ jam patyka.
Par taidu vylka nadorbu
I suņu bliedeibu
Pi vierša syudzātūs zyrgs gōja,
Kur jam kai skaidrys pīrōdiejums beja klyba kōja.
A viersš, kas zyrgu īneida i sunim vairōk ticāja,
Pi ezelá jū syutāja,
Jo līta šei jam lykōs pōrōk saregžeita.
Tod ezelš, agri pīzaciels nu reita
I nagrybādams zyrgam lītu vylcynōt,
Pi sevá lyka vysus aicynōt
I, ausi gudri pīškībš, tai sōcá vylku pratynōt:
»Voi teišam taisneiba,
Ka táv ai sunim draudzeiba,
Ka saiminīkam zyrgu zogi,
Kū runcš ai ōzi rádzāja i līcynoj paņ zyrga gūrnā tovi nogi?«
»Tys tikai runča bliedeiba
I ōža muļkeiba,«
Tai vylks jam atsoka.
»Kai runcš, tai ōzš, jī obi
Ai zyrgu kūpā tieveni ir lobi!

Kai līta nūtyka,
Tu pakļauš munys
Runys,
Kū jei tāv pīrōda.
Kod runčam saulī gulāṭ atbōda,
Jys, paleidis zam klietš, patš pālis giustāja,
A bōrzdainš zyrgam auzys izādā.
Tod zyrgs aiz dusmom aptroka,
Car mani skrīdams, kōju storpā patyka
I tai sāv gūrnu īplāsā.«
Kū klauseidamīs, ezelš itai nūsprīdā:
Ka vylka bliedeiba i draudzeiba ai sunim nav pīteikūši pīrōdeita,
I zvierus mōjōs atlaidā,
Kur vylks ai sunim zyrgam ōdu nūplāsā.

*

Tai dažam pilsūnām ir jōmoksoj ai sovu ōdu,
Ka īzadrūšynojās syudzātīs par sovu bādu.

ŪZULS I BOKA

Zam sierma, sylnom apauguša ūzula,
Kas dzeivī daudzi auku pōrspāja,
Par nakti boka izauga.
Jei beja sienš kai sienš:
Iz tīva kōtená
I taida vōjiņka,
Kai sok, deļ kūkim teiri blienš!
A taida lepneiga
I skaudeiga,
Ka īzadūmōja paņ ūzulam toņ leidzeiga.
Tod, golvu izsliejusá, sacāja,
Kod ūzuls dūsmōs vieja lopys kratāja:
»Voi reņz, kai zorus izplātá
I cytim gaismu aizsádzá!
Kai cyti niu lai aug?«
A ūzuls mīreigi jai atmátá:
»Auđz, beceņ, auđz! Deļ tova auguma
Táv pītikš munu lopu byruma!«
I raug! par dīnu, ūtru boka sanyka
I iznyka.

*

I dzeivī ir tei poša īraža.
Cyts paņš pi dorba naveiža,
Lai dīszyn kū jam ļaun.
Jys tik iz cytim vaini kraun
I tod, kod monts jam nagryb augņ
I slavá ļaudīs plauķņ.

ZYRGS I EZELŠ

Pa ceļu gōja zyrgs, i vajag jam vazumu pret kolnu vāst.

Zyrgs beja eistyn lobs,

I aršonā, i braukšu izraudzeits,

A ceļš i gryuts, i dūbjom izdauzeits,

I vazums beja smogs,

Kur beja īkrauta,

Kai soka, vysa saimisteibys īkōrta.

Tod vazums zirdzeni gon sōnim styumā,

Gon atpakaļ jū raustāja,

Gon vazumu iz kokla gryudā,

A zyrgs iz prišku drūši čōpōja

I naatlaidā vazuma ni sūlā.

Jam sūplok ezelš rikšōja

I zyrgu lomōja:

»Voi itai vazumu kas vad?

Kai viezš tu rōpoj!

Tys veļti maizi ād,

Kas itai saiminīkam kolpoj!

Kod maņ kas saiminīka montu dūtu,

Gon rādzātu, kai as tū vylktu!«

Kū klauseidamīs, saiminīks jū zyrga vītā aizjiudzá,

I kas nu izgōja?

Kod ezelš vazumu vāst raudzāja,

Tod vazums ezeli zam kolna vylka,

A ezelš tikai maurōja,

I, atpakaļ tū stumdams, apleik gōzā,

Ka beigōs montu grōvī īgōzā,

Kur vysys saiminīka lītys sabyrza.

Šei pōrsoka

Mums itū skaidri nūsoka:

Na tī spiej tautys dorbus veikt, kam plota mutá,

A tī, kam dōvyņa ir dūta.

VYLKS I VUŠKYS

Pi vuškom vylks par draugu beja īzazadzš.

Gon na deļ tō, ka vuškom lobu gribāja;

Jam vušku galá ryupāja.

A tai kai vylkam māleitá ir meiksta

I vuškom prōtenš eiss, tik pīrā seiksta,

Tod vuškys vylkam ticāja

I borim pec jō pakaļ staigōja,

Kod jys jōm zalta kolnus sūlāja.

Tik itei draudzeiba ai vylku

Ļūt dōrgi vuškom moksōja.

Jo izarōdāja par laiku,

Ka kotru nakti kaida vuška izgaisa,

I vylks tik purni laizāja.

Kū radzādamys, vuškys cyta cytai sacāja:

»Voi līta šei mums seņ nav zynoma,

Ka vylki spolvu mat, a namat tykuma?«

Tod gonus pasaucá,

Kas vylkam ōdu nūmaucá.

ŽOGOTYS I LAKSTEIGOLYS

Ka vysom putnu škirom,
Nu moziņkom da lelom,
Ir sova volūda,
Kas gon tō nazyna,
Kai ari tō, ka vysys putnu volūdys ir lobys,
Pec kotra putna dobys.
A ņaizi žogotys,
Kas cīži runeigys,
Ir gribiejušys dzīdōt tai kai laksteigolys,
A dzīdōt vysai vōjis,
Tod nōkušys pi sliedzīnā,
Pec reita iedīnā,
Ka itam tikai volūda jūs vaineiga:
I naskaista, i naboga,
I tōpēc vajagūt jū kuplynōt ai jaunim vōrdim,
Kai tys ir laksteigolom, ceirulim i strodim,
Nu, i pec cytu putnu vōrdu parauga.
Kai dūmōts, dareits!
Nu zeļom jāmušys jōs vōrdu »dzeile«,
Nu seilim - »zveile«,
Nu vōrda - cōli
Jōs darynōjušys ir vōrdu »ōli«,
I jauna volūda jōm gotova
Tai dreīž kai gonam lyuka apova.
Nu, prūtams! tur vāļ navā nikō ļauna,
Ni ari kauna,
Ka žogotom tei volūda niu palyka ļūt bogota.
A tei tik beja nalaimā, ka pošys žogotys niu cyta cytys naprota,

Kū runōja.

A dzīdōt̃ tai kai tai i tagad naspāja.

Kū radzādama, laksteigola tai jōm sacāja:

»Kam vaini meklāt̃, mōseicys, pi volūdys,
Kod pošom tryukst jums dzīs̃m̃u dōvynys!«

*

Tai myusu laiku dažū dzīsminīku dzīs̃mis,

Kas jaunim vōrdim puškōtys,

Māš škūrstom, vōrstom šai i tai,

A saprast̃ navarom nikai.

LŌČA LYKUMS

LŌcš, lelu mežu īpašnīks
I zvieru vaļdinīks,
Pec brīža galis slōpdams,
I lykumeibu glōbdams,
Lai napaskaita jū par bendi voi par kausli,
Deļ zvierim izdává nu sevá bausli,
Kas itai skanāja:
»Jau vaci ļaudis runōja,
Kas sunám ásti pacáļš,
Jo patš jys nacáļš.
Tys pīrōda, ka zvierim vajdzeiga šei līta,
Kū līcynoj jau pošā ástis vīta.
A kai var ásti pacáļš sáv,
Kam ástis nav?
Tod dzili pōrdūmōš tū, ka daži zvieri staigoj sáv bez ástis,
Car kū var tikai īzaļaunōšona rastīs,
As dūdu breiveibu pi tīsīs taidus rauļ
I kauļ.«
Tod kōvā brīžus niu i lŌcš, i dažs zvieru plykota
Iz lykumeibys pamata.
Tik žāl, ka šymā lītā lōceitš naporádzāja,
Kū vajdzāja,
Ka lykumeibai taidys gryuteibys var rastīs,
Ka lŌcš i patš bez ástis.

*

Ka grybot fabulai šai morali jiuš zynōļ,
Tod kū tī ilgi runōļ:
Bez lykuma nav īspiejams ni dzeivi īkōrtōļ, ni saprast,

I ari nataisneibai lykumeibys padiekli var atrast.

VYLKA OSORYS

Vylks, ģraudziejš suni Pynkaini,
Kai tys ap kaulu strōdoj,
Iz lopsu sauc: »Nu sokot, ļauteni,
Voi taidis par myužeibu kod gōdoj?
Tam tikai rauļ
I kauļ,
Kas ģkreit nogūs,
Jau taida ģraža ir suná rodūs.
Baiš, kūmeņ, padūmōļ,
Cik navaineiga ašná guļ iz suná sirdš!«
A lopsa jam: »Par suná nadorbim máš varom kotrys drūši ģcynōļ,
Tik, kūm, tu nūslauk ašná laseitis, kas táv iz purná mirdz.«

SLONS I GUNŠ

Nu pōsokys tu daudzi navaicoj, kod beja kas i kur, i kai,
Gon tō, ka ņaizi beja tai,
Ka zvieri izlasāja slonu
Par sovu kieneni i gonu.
Gon slonu ciltš ir gudra.
A i storp slonim lōgim godōs tai, ka daža gaļvená nav vysai spūdra.
I tai pec mieneša voi ūtra
Dūd zini lauku sunš,
Ka mežam pīlaista ir gunš,
Nu kō var nūsviltš vysa zvieru mōja,
Jo gunái atļauņ spraksteidamai tōļōk it kai gōja.
A, cikam nav vāļ līsmis,
Tod i mežam nadraud pōrōk lelys brīsmys,
I vīglai guni dzāstš,
Tik tivleņ vajaga pi dorba itš
I iudini, kur vajdzeigs ir, liņ.
A slons līk cyukom skaidys gunī māsť,
Lai guni dzāstš.
I tai kai jam šys dorbs, kai apzaīt ai guni, beja svešs,
Tod nūdaga i mežš.

*

I niu, kŭ pušleidz paslāpti jums stōsta pōsoka,
Tys atklōti maņ jiusim jōsoka:
Ka gribi ļaudīs sadereibu taisāť,
Tod nadreikstš īnaidu storp ļaudim kaisāť,
Taipať kai nadreikstš skaidys gunī māsť,
Lai guni dzāstš.

DRAUGI

Ai Doni Tonş,
Ai Toni Donş
Nu myuža laikim beja lobi draugi,
Kai ocu raugi.
Kur beja Donş,
Tur drūši atrastū varāja i Toni,
I otkon, jo kur beja Tonş,
Tī atrastū varāja i Doni.
Donş paleidzāja Tonám zyrgim meitū,
I Donám paleidzāja Tonş, kai grūzus peitū
I naudu grūzā krōt. Ikkotru reit
Jī dalājās ai tabaku nu vīna repá
I gōja atkōzōs pi Berná, Bená, Oduma voi Zepa.
Kod Donám beja dzyra, mada puds voi ols,
Jys aicynōja klōt i Toni,
I, kod pi Doná dzyrom beja gols,
Tod obi gōja jī iz Toni.
Voi beja bāris, kōzys, krystobys voi kaidi gūdi čupā,
Jī beja kūpā,
I tai cyts cytu mīļōja,
Ka myuža draudzeibu vīns ūtram sūlāja.
A ŗazi gadājās jīm sazaplāstū ap smylgu voi ap vacu tāvu vogu,
I verīs viņ, kai apvyllka ai īnaidu draugu sirdş kai ai rogu.
I draugu storpā streidi, bōrşonōs,
Paţ kauşonōs.
Dzan Doneitş advokatam kumeļu pa ceļu,
I Tonş dzan teļu,
Donş syudzīs palatā,

Tonṣ senatā;
I tīsu sōc nu jauna,
Ka nasaskaiteisi, ni saprassi tō vya ḷauna.
I beigōs nūgōja i Donṣ, i Tonṣ ai vāzu ubogi pa rūzu,
Kod kotrys beja tīsā iztukšōjis naudys grūzu.

RUPUČŠ I KAČŠ

Ai kači sazaticṣ pi pakṣa, rupucṣ vaicoj:
»Par kū ap kačim cylvāki gondreiṣ ka doncoj
I meilynōdamīs pa mugoru jīm glōsta,
Kai prusaki mums stōsta,
Kod rupučim i syt, i tronkoj,
Kas jīm nu kōpustim i myusenis, i tōrpus volkoj?
Voi na par tū, ka kači jīm i kupreiti, i ásti slaista?«
»O, nā!« jam kačeitṣ atsoka. »Par tū ka kači gūdu prūt i pālis giusta,
A rupuči tik nalobuma sulu laista,
Jo kas jūs rūkā pajem.
Tu maṇ ṣū atbiḷdi par ḷaunu najem.«

*

Tai i pec dažim cylvākim tik dubleiši i smoka palīk,
Kur viṇ pi dorba čerās jī voi dorbu aitzīk.

CELÁVEIRI I SUNI

Pa vokoram div celáveiri čōpōja iz mōjom,
Vīns postolōs, a ūtrs bosom kōjom,
I poši sovā storpā līlājās ai montu,
Cyts cytam teikdamīs - par mani, brōleit, bogotōks nu nabysi jau
gon tu.

A, itai runojūt, jīm vajdzāja car sādžu īt,
Tá nu zam vōrtim izskriejš sunš iz celá-veirim sōka rīt,
Pec vīna ūtrs, trešs, i saskrīn vysa suņū vilksnā,
Cyts kaukoj, kveļkst, cyts dūsmōs krōc i, zūbus atīzš, jīm īkūst
rauga.

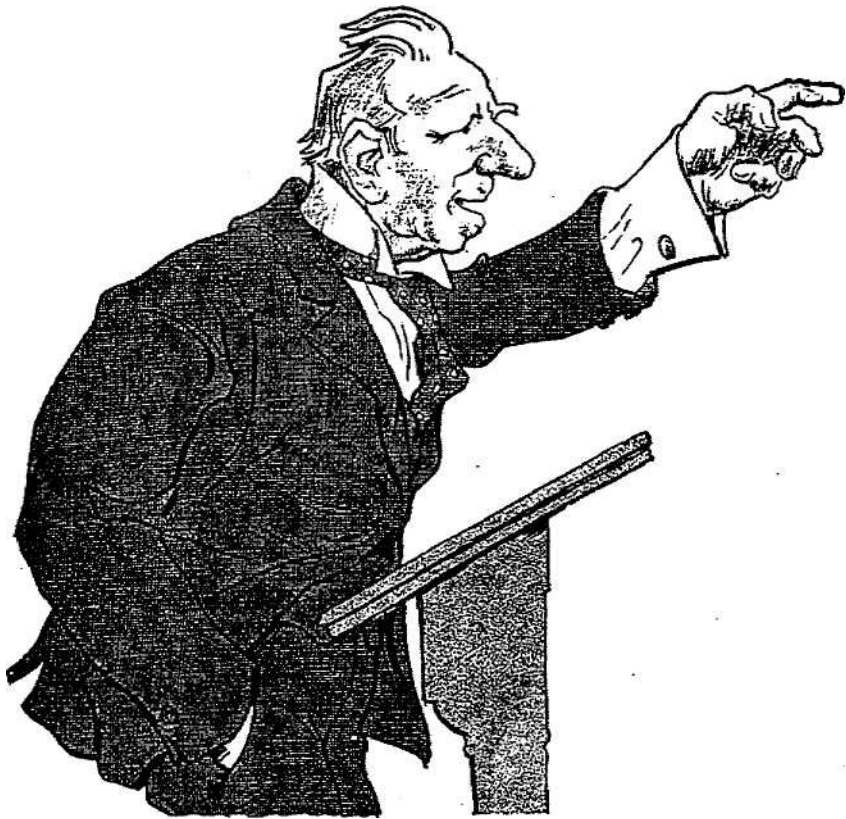
Ka vīns nu celá-veirim tyvōk mīdzās jau pi drauga
I, zāmī pīleicš, sáv vaicoj akminá voi vāzys,
Jo kai par nalaimi vāļ pošulaik tī sunim beja kōzys.
A ūtrs mīrynoj: »Kam mums ai sunim kautīs īt,
Dūd sunim rīt!

Ar akmini tu suņus tik kaitynōsi
I sevi nūkomōsi.

Lai suni rej,
A tu sáv sovu ceļu áj.
Maņ suná doba labi zynoma.«
I patīsi, jīm ejmūt, suni parāja i nūryma.

*

Tai meli, skaugi, ļaundari jo kaidu ņaizi īsōk rīt,
Tu vari mīreigi pa sovu ceļu tōļōk īt;
Nu īsōkuma jī kai suni tevi apstōš,
A parīš kaidu laiceņu i tevi atstōš.

R. Tilberga šaržs

REFORMATORS

Ka maloļ cylvāki, tys ļaudīs parosta ir līta,
A ari malym ir sovs mārs i sova vīta,
Jo cytaiži jī pošu meli čer
I kai ai reikstim per.

*

I tai! Kaidis reformators
Voi vīnkōršs provokatorš,
Kam patyka leidz dīnys vydam gulāt
I tūs, kas tyka jam zam rūkys, smulāt,

Kas nasmōdā ni brandīna, ni ols,
Tai beja ņazi īzadūmōš, ka ticeibai jau pīnōk gols.
Tod, atsasiedš ai kaimini pi gaļdená,
Jam sōka syudzātīs: »Oi! Nanas vairs ni muna sirdš, ni gaļvená!
Tik, kūmeņ, padūmoj! Ņaudš atklōj sapuļcis i bīdreibys
Bez atļōvis i svieteibys,
Kur pāčōk runoj jī pa taidom vītom
Par sovom lītom.
I otkon cytur dzeļža celá bufetōs
Sāđ veirīši i meitiši, kas briļļōs, capuņōs, kas zeida lokotūs,
Ar čaja glōzjom priškā
I pumpej tū tik īškā,
Kas gūda cylvāku jau var na tikai kārdynōt,
A ari īļāunōt.«
I, lai šū ļaunumu kai vajdzeigs ir izlobōt,
Jys īsōc reformu storp ļaudim sludynōt,
Ka tys ir valna spāks,
Kod cylvāks guļ bez gausa,
Pec tō, kod gaisma ausa,
Kod iudini nu olūta bez kausa dzer
I dīgu odotai ai kairū rūku ver;
Kod dōrzā stota pučis
I sunám pasnādz iedīni nu sučis.
Jo taida reiceiba
Tok skaidri līcynoj, ka itá nikas cyts vairs nav kai jauna ticeiba.
Ņaudš klausōs jō, kas breinojās, kas smeļās
I pavaicoj: »Kō šys ai ticeibu tai ōkstōs?«
Par laimi gadājās, ka kūmam dareits beja ols,
Ai tū i reformacejai tod dareits beja gols.

PAKLAUSEIGŌ SAIMÁ

Kajds saiminīks pi sevá beja ģaicynŃs kaimini iz gūdu:
Jys grabāja jū pacīnāť ai skrūzi ols i cyukys galis bļūdu,
I ari parŃdāť, kai jys par saimisteibu gŃdoj
I saimá kai jam strŃdoj.

Tod, nūzastŃs pec maļteitis, kur dŃrza molā oka,
Jys kaiminám tai soka:

»Kur atrassi tu taidu laimi

Kai lobu saimi?

Cyts táv iz sovu rūku dorbā skrīn,

Cyts otkon kai pa mīgim brīn,

I, kod jū bar,

Váļ napraška táv vŃrdu pakaļ kar.

Vot as ai sovu saimi varu pazateikt,

Ka tei prūt dorbu veikť.

Tik pazaver iz munu dryvu!

Voi atrassi kur cytur tŃļ voi tyvu,

Jau nasoku, ka lobŃku, a taidu pošu kŃrteibu?»

»Nu, tai jau gon!« jam kaiminš atsoka ai ticeibu.

»Tik pasoki, par kŃ leidz celim pļauti rugŃji,

I tī, kur sīns, tī krauti ari knutŃji;

Par kŃ, kod cyti maizi kuļ,

Pi tevá strŃdnīki váļ guļ,

Kod gaisma seņ jau ausa?»

»Tys nav nikas! Par tŃ jī mani klausa,

Kod līku jīm voi spļauť iz kŃ, voi staigŃť rŃpu.«

»Gon tai!« jam kaiminš atsoka.

»TŃ manieju, kod tovā ustobā par slīksni kopu.

Viņ as táv saceišu: kod rŃpu staigŃť līk, lai saimá lobŃk napaklausa,

A dorbu padora i pataisa.«

MĀSLY I LABEIBA

Pi zemņikim jau beja īrosta nu myuža laikim taida līta,

Ka māslym tikai dīndōrzā voi klāvā vīta,

Voi ari teirumā.

A ņazi māsly rādž, kai zemņiks vazumā,

Patš nūviļčš redeni nu sevá, apsadz maisu,

Lai izglōbčš labeibu nu leita sausu,

Ka nasamierkst,

I pāčōk ryupeigi jū nūlīk klietenī, lai naizbierst.

Tod māsly lelā skaudeibā tai atsasauc iz labeibu:

»Par kū tik jiusim ļaudis rōda taidu cīneibu,

A smōdej mīs,

Kas borojom i tārpom jiuš.«

»Par tū,« tai labeiba tīm soka,

»Ka māslym, lai tu kur jūs līč, ir tikai māsly smoka.«

*

Pec itōš fabulys voi bēs vāļ pīrōdāt kam vajdzeigs,

Ka dažs lobs pasaulī ir māsly gubai leidzeigs:

Lai kur jys sovys rūkys dalīk,

Voi politikā, mōkslā, grōmotā,

Voi sapuļčōš, voi laikrokstā,

Vysur pec jō tik māsly smoka palīk.

LŌČI I KULTURA

Tū vysi meža zvieri seņ jau atzyna,
Ka lōčim lōču kultura.
A ŗaizi lōči nūsprīdá,
Ka vysim zvierim lōču kultura ir vajdzeiga;
I, lai tū cáļt,
Tod vajag dzárť.
Ka lōči dzer, tys vaca lōču ģraža.
A, ređz, kas izgōja!
Pec taida sprīduma
Nu tyvō krūdzená
Div lōči, labi ģreibuši, meža molā izleida
I tī gon doncōť ģsōcá, gon rācá,
Gon rōpu staigōja i lomōjās, i brācá,
Gon pakali, gon prīšku gaisā pacālá
I taidu traci mežā sacālá,
Ka vysi meža zvieri saucá:
»A fe! a kauns!
Nu taidys lōču ciltš, i ģtai sevi zamynōť!«
A lōči dusemōs ryucá:
»Voi tī kas ļauns,
Ka kulturu storp zvierim grybom veicynōť?«

*

Ka kulturā ir spāks,
Par tū i runōť grāks;
Tik slykta bģš šei lōču kultura,
Jo nabģš cyta leidzeklá.

SULTANS I DERVIŠS

Kaidis sultans, turku valdinīks,
(Par personu tá runōt̄ b̄ytu līks.)
Kam beja symti trejs sešys desmitis i pīcys sīvyš,
Gon garyš, eisys, rasnyš, opolys, gon tīvys,
I kas vairs naprota bez jōm ni āšt̄, ni dzárt̄,
Ni dorbā sūlá spárt̄ —
Nu bairama iz mōjom īdams,
Pi celá molys īraudzāja vacu dervišu,
Aiz vōjuma iz kaidys sīvīteitis rūkom atsaspīdušu,
Kas maizis lyudzās, bolsā klīgdams,
I sōka veci bōrt̄:
»A vai! O kauns! O ah!
Aili --Allah!
Kō tu nu tautys niu tai gaidi,
Kod poši derviši táv bezdīveigi taidi!«
I, tykumeibu glōbdams, lyka veci kōrt̄.

*

Jo itū fabulu kam paskaidrōt̄ ir vajdzeigs,
Tam saceišu, kai dažš lobs pōtornīks ir sultanam šam leidzeigs,
Pašš nōvis mīgā guļ,
A, pazaklauš, kai jys ap cytim māli kuļ.

CYUKA I SILÁ

Nu silis tukla izaganiejusá cyuka
Grauž pošu sili tai, ka skroukšt̃ i skombys loksta.
I pavaicoj, par kū? Voi bareibys tai tryuka?
Voi silī meiklis nav ci zalá, sulys pylna loksta?
Kū maneidami, sunš ai kumeļu cyts cytam sōnus boksta
I soka:

»A voi, cik troka!

Lai kas zam smeceris jai dīzyn kaidu montu salīk,
Kai cyuka bejusá, tai cyuka jei i palīk.«

*

Kū stōsta fabula, tys i storp ļaudim tai:
Lai dažam lobu dori dīzyn kai,
A jys táv rūkā kūžās
I vāļ par tū iz tevá būžās.

MORALISTI

Jo fabulai ir vysu stōstāt ļauts,
Tod lai iz jū teik krauts
Tys naidis,
Kod sevi jymā pazeisi,
Ka patš tu esi taids,
Kai itá redzeisi.
Tik pazaklausi!

*

I tai! Div ļūti gūdeigi i cīnejami veireli,
Cálť sazataisiejuši morali,
Ļūt ryugti sovā storpā raudōjās,
Kai brīsmēigi ir krytīs ļaudīs tykums
I Dīva lykums,
I tai vīns ūtram syudzājās:
»E, brōļ! Kas tagad eistyn Dīvam kolpoj?
Gon dažs iz bazneicu vāļ laipoj,
A sirdī pazaver — tur tukšs kai izlaizeitā pōrneicā,
Lai gon jys patš stōv bazneicā.
Cyts līkās vāļ i Dīvam dōrgs,
A kai tik tyvōk pazaver - voi palaidnis, voi progoreigs, voi borgs.
Tai, brōļ! Nav vairōk ļaužu, nav,
Tū soku tāv,
Ar kurim varātu mās gūdeigi kod kūpā saīt.«
A, itai runojūt, jīm vajdzāja car krūgu garum paīt,
Kur, augšōk celim sacālusá brunčus, mūza doncōja,
I verīs tik, kai obi moralisti krūgā sagōja!

ŌZŠ I VUCYNS

Ōzš, ganeidamīs labi kūptā pļovā,
I vāļ na sovā,
Tū itai smōdāja pret vucynu i rōja:
»Vairs gon tá naspārš muna kōja!
Kas šei par zōli?
Jo švakōku i pasaulī tu vari vaicōt tōli!
Ni vīnys ryugtys lapenis tá nav, ni žogoru, ni myzys.
Kai taidu äšt var kozys!
Voi saiminīks nav muļkis bejš,
Kas taidu zōli siejš?
Kū, vucineņ, tu soki?«
»As radzu, bōrzdaineiņ, tu labi runōt prūti,
A pasoki, kū īsiejš esi patš?«

*

I ļaudš parosti tai dora:
Jī smōdej vysu tū, kū poši nasāja, ni ora,

ŌZŠ I DŌRZNĪKS

Par kū vaļstš dažu zámis raja sūlātōji mīdz,
Lai jys iz cytu molu dīdz,
I beistās jō kai osokys,
Tam garys pōsokys,
A fabulā tū atstōsteišu eisi.

*

I tai! Voi nateiši, voi teiši,
Kaidš kozu tievenš ōzš,
Car sātмали leidz roгим dōrzā purni bōzš,
Ar dōrznīku īzalaidá taidā runā:
»Sok, kas táv napatyka dzeivī munā,
Ka maņ i kūka myzys paūst nalaiđ,
A bārnus teišam dōrzā salaiđ,
Kas augļus ād i aplosa?«
»A bārni kūka myzys naprosa,«
Tai dōrznīks jam atsoka.

ZEMNĪKS I CYUKA

Ar stypru rūku sajiemš orkla rogu,
Kaidš zemnīks nūsveidš dzyna sova dryvā vogu.
Jys beja eistīs meistars sovam dorbam,
Jō lemesš orklam
Kai iztacynōts tutyns grīzā zámeiti kai maizi
I škiļtim kraistāja voi drupynōja tū - kai kuru ņaizi.
Gon zemnīkam i dorbs, i dzeivá beja syura,
Par tū jam vosor dryva viļņōja kai jyura.
Tod ari vysi, kas jam garum gōja,
Jū gūdam sveicynōja
I saucá sirsneigi: »Dīvs paleidz!«
Jam suplōk cyuka zámi roka
I mātōjās aiz skaudeibys kai troka,
Ka jai nikaidys pyulis naleidz,
Lai dīvpaleigu sajimt.
Kū nūzavierīs zyrgs jai soka:
»Táv, cyuceņ, vajag acš rūkā pajimt
I saprast tū, ka strōdoj tu gon lelu šal̄ti,
A, kod nav lobuma nu tō, tod dīvpaleigu gaidi tu par veļti.«

VYSTU SAIMÁ

Beja gailš i beja vystys,

Vysi lelys ciltš.

Gailám sákstá kai puš lōpstys,

Vystom cakuly kai kryutš.

Čakla beja vystu saimá,

Orōjs beja gailš,

Vystom mīrs i vystom laimá,

Boda nav jōm baiš.

Vystys lauku dorbus dora,

Laiku paragūņoj gailš,

Vystys zámī ecāja i ora,

Sāklu sāja gailš.

Vāļ nav nūkoltusá rosa,

Gailš pi dorba vystys sauc,

Kaš ai kōjom, gryudus losa,

Palāc, vōrpys zámī trauc.

Ka gryb zemnīks laiku zynōtš,

Nav jam vajdzeigs stuņdinīks,

Pīnōk laiks, i gailš sōc dzīdōtš,

Laiku nūsacātš jam nīks.

Drūsa beja vystu saimá,

Varūnš beja gailš,

Vystom mīrs i vystom laimá,

Vonoga nav baiš.

Atskrīn vonogs, gailš par sorgu,

Nalaiž jō pi vystom ītš,

Izslīn kryuti, golvu borgu,

Sasyt spōrnus, čārc i dzīd.

Kikirikū, gaileitš rōjās,
Kikirikū, brīsmys draud!
Vanadzenām bailis stōjās,
Vonogs bādojās i rauḡ.

A, kod varūnš drūs par māru,
Tod i vystem pīnōk gols.
Tikai verīs - na par garu
Vystu bāḡom dorōs ols.

DŌRZINĪKS I VABALÁ

Ar grōbekli i lōpstu rūkōs
Kaidš dōrzinīks pa dōrzu leikoj, mūkōs,
Gon zámí kausim cylōdams, gon ecādams, gon leidzynōdams vītys,
Kur pāčōk īstateitys mirtys
I rūžys, mogonys i jurginis, i rūtys
Jam zīdāja kai raibīs puču dečš.
Par tū i vysi dōrzinīku teicá,
Tik vabalá klīdz šņōkdama: »E, kū tys puču vecš!
Kū lobu jys jums veicá?
I máš pa zámí prūtom itai raktīs!«
I patīsi jei roka olys syltōs naktīs
Voi ari reita saulī,
Bet roka olys graulī.

ŠPEKULANTS

Iz ļaudim ņaizi beja izgōjusá taida slimeiba,
Ka sōcá vysi ņpekulāṭ
Ai preṣom, gūdu, tykumu, ai ņū, ai tū - kam kaida beja veikleiba,
Tik tōļ, ka cyrkūs klauni īsōcá paṭ ūlys dāṭ,
Kū rādzādams, kaidis politikṣ,
Jū sauksim vīnkōrṣi par lks,
Paṭṣ sevī sprīdā tai:
»E, lai nu, lai
Daṣ dyṣōjās ai princypim!
Voi taidim tikṭ par ministrim?
Reṭz, cik nu prōtená tīm ir!
Māṣ īsim tur, kur vairōk ņkir!
I nabogam, i bogotam
Pa deputata omotam,
Lai pāčōk tikṭ par īriedni voi bankerī.«
A tyka jys par kurjeri
I prīcōjās, ka itai izabeidzā lītys,
Ka napalyka ņpekulejūtīs bez vītys.

VABALÁ I ŪDS

Pi ūda, nūzamatušā iz graulis molys,

Ar taidu runu grīzās vabalá,

Pa reitam izarōpōsá nu olys:

»Voi zyni, kaida kibelá?

As grybātum ai viersi pazaraudzāt spākim,

A, kai par grākim,

Nav zynoms maņ, kur vieršam spāks: voi rogūs,

Voi tik nogūs?«

»Lai nabēs táv par ļaunu mynams,«

Jai soka ūds, »a radzu, kūm, ka vierša spāks táv moz ir zynoms.

Iz roгим ūdi asmom symtim siediejuši jau -

Tī spāka nav!

A vieršam spāks ir ástī,

I daudzi beistamōks kai dažam zūbyns makstī;

Kod jys ai ásti pavalk,

Tod ūdu tyukstūšim iz myužeibu zam sevá savalk.«

VYLKS I DZAGŪZÁ

»Ai dīvu, kūm!« tai dzagūzái vylks runōja.
»Kas gon tū dūmōja,
Ka tá tai suņu dauđz
I taidi ļauni ļaudš!
I cylvāki, i sunš
Tai plieseigi kai gunš.
Lai eņgelá táv bȳtu doba,
Ar jīm tá nasagaidāť nikō loba.
As veļti mīra gaidieju -
Tik laiku zaudieju;
Tá ļaunu tik par kotru meļš.«
»Iz kureini tod, kūm, tovs ceļš?«
»As ejmu, kūm, iz taidu molu,
Kur vysi streidi daboj golu,
Kur cylvāku i zvīeru storpā nav na tikai karu,
Pať streidu nav, ni eisōku, ni garu;
I taida klusa mola tei,
Ka suni tī ni kūž, ni rej.
Tur dzeivōť nabȳš maņ par grāku, ni par kaunu.
Nu, palič, kūmeņ, vasala i maná napīmiņ ai ļaunu!
Gon tī mās dzeivōsim kai eiksš pa taukim -
Pa mežim, cīmim i pa laukim,
Na tai, kai tá, kur mozs i lels iz tevi kai iz zagli verās
I cyts pi reiklis čerās,
Ka mīra nav ni nakť, ni dīn.«
»Nu, laimeigu táv ceļu!«
Tai soka dzagūzá. »A pasok maņ tū viņ,
Lai padūms muns táv nabȳtu par vālu,

Voi tá tu pamessi i tykumu, i zūbus?«

»Nu, kas par muļķeibu! Lai patš pi sevá taisu taidus rūbus?«

»Tod táv i tī bŷš tei paņ dalá,

Ka bŷš táv ōda jōpamat i galá.«

STYMBYNS

Pa ceļu gōja veirs,
Jam beja nūdūms teirs:
Nu pošys dzeivis pōrzalīcynōt,
Car kū var ļaudīs gūdu īmontōt.
Jys īt i rādž: stōv lapna figura,
Ar dōrgu mieteli ir apsagta jōs mugora,
Iz kryutim medaļu i krystu dauđz.
Tod rādž, kai īt nu vysom pušom ļaudš,
Kai kienenám jam klonōs
I par jū gudri runōt monōs:
»Tik verīs, svōt! Kaidš borgš jam skots,
I kaida golvā lelu veiru capurá, kai rots.«
»I vādars jam,« tai soka cyts, »kai bunga.
Tū atrašļ vari tik pi lela kunga.«
»A tovu skaistu mieteli!«
Tai kaida bōba runā īzajauc,
»Tys varātu par jaunu padarāt i veceli.
As tikai zynōt grybātum, kai taidu drābi sauc.«
I tai cyts, nūzastōš ai znūtu, kūmu voi ai svōtu,
Teic kunga augumu, cyts pošu kuņdzeibu, cyts prōtu.
A itai vysim gudrojūt, iz ļaizi pazacālá auka,
Kas sovā celā vysu zámī slauka,
Ar spāku mieteli tai figurai nu placim nūrōvá
I koponā pi ļaužu kōjom sakrōvá.
I breinōdamīs verās tagad ļaudš,
Kur beja lapna figura i medaļu, i krystu dauđz,
Tī stōv tik tukšīs stymbyns,
Nu kura, dauđz, jo izīt varātu kaidš vōrtim klymbyns.

Ni prōta jam, ni samanīs,
Pa izpyvušu vydu saņ i pyrynojās tikai kamanīs.
A kas jam beja mieteli iz placim licš,
I kai jys beja ļaudīs gūdā ticš,
Tō nasoka
I poša pōsoka.

DIVI SUNI

Pi saiminīka beja divi suni,
Ar kurim patš jys līlājās: »Tī obi muni!«
A kotram sunám dzeivá beja sovaída.
Kod Pynkys reiceibā dūts beja pogolms, škiunš voi aizgolda,
Tod Snipšam mōjōs beja breiva kotra ustoba,
I, kŭ jys dareja, tam saiminīka acīs beja taisneiba.
Car tū storp sunim atsola i rodu brōleiba:
I cyts iz cytu rāja,
I viersum dubļus lāja.
A ŗaizi gadājās, kod, purni izstīpš, gulāja iz lūga Snipsts,
Kas paseiks beja augumā kai knipsts.
Jū īraudziejš, Pynka soka tai:
»Nu, vasals, brōļ! Kai pateik táv pi saiminīka dorbs,
I maizá kai?
Voi dorbs nav skorbs?«
»Nikas! grāks bŷtu peļōt, grāks!
Lai bŷtu maņ tys spāks,
Cik labi dzeivojās!
Muns dorbs: ai bārnim spielātīs, kod tī pa greidu vōļojās.
Nikas pi mŷsim dorba naskaita, ni munu pādu.
I gryuts táv vysu izstōstāt, kŭ ādu:
Nu sudobrōtom bļūdom gali, peirāgus i madu,
I cukra kriejumeni, saļdeitu par ladu.
Tod guļu as, kur grybādams: iz gultys, divana
Voi meiksta spylvyna.
I dzeivoju as teiri,
Taipať kai lelŷ veiri.
Tik pazaver, kai skaisti muna spolva sukōta!

A tu, puis, kai?

Par kū pi tevá ástá taida pynkōta,
I spolva dubļōta?«

»Tys vyss nu saiminīka dorba.

Maņ dzeivá skorba.

Pa dīnu jōit gonūs,

I, kod īt nakts, tod lai tik monūs

Kai apsorgōt i pogolmu, i mōjis:

Tod cyloj tikai kōjis,

Voi viejputnis, voi leits,

Ka nazyni, kai sagaidāt, kod atīs reits.

A daboju par moksū,

Kai soka, sōnūs boksu

I, kod lobs prōts, tik maizis gorūzu

Voi kaulu.

A soki tu, kas esi apzaudziejš ai taukim kai ai čaulu

I kū as skaitieju par padauzu,

Kai tu pi saiminīka gūdā tyki?«

»Kas tī par breinumu! Kod tu pi dorba sevi lyki,

Pret saiminīku as iz pakaļsdejōm kōjom staigōju

I, kod jys gribāja, tod ari rōpōju.«

*

Niu, beigdams fabulu, as saceišu: lai palikt maņ par meli,

Jo nav pi ļaudim parosti šī divi celi:

Cyts, maizi gūdām peļneidams, pi dorba dorbu kūpoj,

A cyts pret tīm, kam spāks, tik rōpoj.

MYUSYS ORŪJIS

Iz pīris zyrgam nūzamatušys storp ausim,
Kod tys pec aršonys iz sātu gōja sūlim gausim,
Div myusys itai līlājās pret ūdim:
»Gon ļaudš lomoj mūsus, ka mās tik daudzītis ap pīna pūdim
A pazaverit, mōseicys,
Cik loba ļaudim dorom
I kaidys asmom strōdneicys -
Mās ecejom i arom.

RAGAIŅŠ I MŌSENIS

Par dorba naveiksmi nu peklis izdzeits ragaiņš
Viers zámis pazarōdājās kai smyrdūšs garaiņš,
Pa torku dūbjom blandājās
I bādōjās,
Kai sovu vaini izlobōt
I peklái cylvāku vairs sadabōt.
A moz jam beja cereibys, kod napalyka vairs ni rogonu, ni būru,
Ni valna pūru,
Kur jys ap gunkurim ai rogonom pa naktim lakstājās
I sveču guntená kai peklī zali laistājās.
Tod, labi zynōdams, ka jam ai rogonom jau vysys dareišonys
beidzās,
Pi mōseņom jys steidzās
I, pajiemš sovā školā,
Tik tōļ jōs īvuicāja golu golā:
Pa tierga dīnom kleist
I kotru dorbu neist,
Ar māli vysus traipāt
I ļaudim gūdu laupāt,
I padeveibu līkuļōt,
A, kas ir lobs, tū apskautš, nycynōtš,
Ka ragaiņš prīceigs saucá:
»Voi jōs ai rogonom var leidzynōtš!«
I nūtyka niu tai: kod agrōk rogonys ai mylynim
Car škūrstynim
Iz valna kōzom braucá
Voi svešys gūvš pa naktim slaucá
Tod mōsenis ai māļom vysu pasauli niu jaucá.

TAISNEIBA I VARA

Iz dzeivi Pārkiuņš palaisdams div mōsys - taisneibu i varu,
Jōm sacāja: »Tū zynomu jums doru,
Ka jiusim breivi nav nu sevá škiertīs,
A tō jums vajag vārtīs,
Ka spākim kūpeigim pi kotra dorba čartīs.
Táv, taisneiba, kai gudrōkai - táv vajag varu vadāť,
I, vara, táv kai styprōkai, táv - dorbus darāť,
Kū taisneiba táv rōdās,
Jo cytaiži dorbs tevi pošu sūdās.«
A itei bausleiba seņ beja aizmiersta,
I taisneiba nu varys stypri apspīsta.
(Jo dzeivī tai: kam spāks,
Tam bīži vairs nikas nav grāks.)
Jei nūsprīdá pret varu tīsu sōkť
I Pārkiuni lyugtť paleigā jai nōkť.
Iz tīsu Pārkiuņš lyka atnōkť obom,
Lai iznāšť sprīdumu par mōsu ļaunom dareišonom i par lobom,
Kur lītu itai sōcá taisneiba:
»O vareigs padebešu tāvs i zibšņu metiejs!
Kas vysam esi celá rōdeitōjs i vediejs,
Voi tū kas irā redziejš,
Ka itaida storp mōsom bỹtu leidzeiba?
Kod varai dũts ir spāks i monts, i gũds
I varai vysi klonōs,
Tod maņ nu varys tikai sũds,
I jei tik monōs,
Kai maņ kur ļaudīs dũbi rakť,
Ka nabadzeibā maņ pret varys dorbim jōstrōdoj i dīn, i nakť.«

»A tu nag pīmersi,« jai Pārkiuņš atsoka,

»Ka varai dūta tikai laiceiba?

Pret jū nōks cyta vara, styprōka,

Kod klonōs tāv i vysu ļaužu prōts, i vysa myužēiba.«

LŌCŠ PI DORBA

Lōcš īraudzāja zemnīku, kas lūkus līcá

I labi peļņājās par tīm iz tierga,

Pa mežu īkarsš mātōjās kai sperga

I sacāja: »Maņ seņ ir zynoma šei slīcá,

I as tai varu dorbōtīs

I peļņeitīs.«

Pec taida sprīduma, kur pazaklaus, pa mežu leņš i brakš,

Muns lōceitš strōdoj tai, ka vysī kūki ņakš.

I bāzru, ūzulu jys pīlauzá bez gola;

Kur dāpi līk, tī kūku pušu dola,

A lūka nav kai nav.

Tod lōceitš īt pi zemnīka i padūmu tur meklej sáv,

Jam saceidams: »As lyudzu tovu spūdreibu

Maņ pasacāť, kas tei par gudreibu,

Ka naspieju as pataisāť nu kūka

Nivīna lūka?«

»Tī gudreibys nikaidys nav,«

Jam zemnīks atsoka, »tik prōtená i pacīteibys pītryukst táv.«

DORBS I NATYKUMS

Ar dorbu natykumam beja jau nu vacim laikim streidi.
A ņaizi, izlasieņs natykums tū breidi,
Kod dorbu apspīdā ai lykumu,
Jam nūsaceidami, cik ilgi atļauts ir jam strōdōt
I cik vāļ breivi ir par sevi gōdōt,
Patņ apzametņ par tykumu,
Ar dorbu natykums tai runā īzalaidā:
»Par kū Dīvs maņ tik nabadzeibys strōpi laidā,
Kod tu nu taidys strōpis esi breivs?
Tik pazaverīs patņ! Tu esi gluds
Kai zutņ,
Kod maņ car zōbokim lein dubleiņi i seivs,
Car purnim piersti verās,
I lonckorys ap celim perās.«
A dorbs jam atsoka: »Par iedīni i svōrkim gon tu esi gōdōņ,
Tik soki maņ, cik esi strōdōņ?«

KIENENŠ I TRYBŪNS

Pec gorda dzierīnā kaidis kienenš, pīzacielš nu mīga,
Pi sevá lyka pasaukt̃ tautys trybūnu,
Kas dorbā beja izkaltis kai smylga,
I, pīdraudeidams jam ai zūbynu,
Tai sacāja: »Tod tu maņ esi tys, kam tauta pakaļ skraida
I mōceibys kai gaismenis nu tovys mutis gaida,
A sovā storpā meļš,
Ka asūt aizžūgōts da maná ceļš!
Cik ilgi nosōsi tu steivū golvu sovu
I nanūlīksi jōs pret munu grybu?
Voi nazyni, ka varu tevi meikstu padarāt̃ kai olvu,
Par oklu i par klybu,
Ka maņ tei vara ir,
Kas steivu gaļveni nu placim škir?
Tu pazaver, kai tī pi muna golda gonōs
I maņ klonōs!
A lai jau, lai!
Šū ņaizi grybu aizmierst tovus porōdus i darāt̃ tai:
Ir munā krōtuvē i sudobrs, i zalts, i dōrgi svōrki,
Tu tikai pazaklonīs maņ, kai vari, kai mōki,
I tevi apbieršu ai montu i ai gūdu.
Jo nā, tod gaidi tikai sūdu.«
Bet trybūns atsoka: »Lai palīk táv i zalts, i tova manteiba!
Maņ dōrgōka ir taisneiba i napierkama breiveiba.«

CYUKA

Nu myga izleidusá
I iedīni ai sili apgōzusá,
Lai dubļus pazapārt,
Īt cyuka pazavārt,
Kas loba ir pi ļaudim.
Tī atrodusá mieslīni, jei izarakņōja pa s-dim,
Pi kuknis izamaudoj sūmozgōs leidz ausim
I grīžās atpakaļ iz mygu sūlim gausim,
Ar dublim apzagrōvusá, kai jau tei poša cyuka.
»Nu, kas?« jū vaicoj ōzš. »Voi tur kō tryuka?
As dzierdieju nu daudzim,
Ka bogota i teira dzeivá ir pi ļaudim,
Kai tur nu boltom bļūdom ād i lels, i mozs,
I zīmā nastaigoj nivīns ni plyks, ni boss;
Kai tur i zeilis, sudobrs i zalts iz ļaudim speiđ,
I gludys greidys, tai ka kōjis sleiđ.«
»Voi tys nav teļš,«
Jam atbiļđ ausainá, »kas itai mēļš!
As zviereju pi sova myga,
Ka tur tys pať, kai i pi mums — tei poša lyga,
Tū as táv soku.
Jau dīzgon as pa mieslīni i dublim roku,
Bet naatrodu as ni zeiļu, sudobra, ni cytys manteibys,
Ni ari teireibys.«

*

Ai itū fabulu as nagrybu nivīnu kaitynōť,
Bet nadreikstu i tō, kas malns ir, balynōť.
I tōpec saceišu, ka i pi cylvākim, pi daža loba,

Ir tei paņ cyukys doba.

Kas ļaudīs nikō nagryb rādžāņ dīn i naktīs,

Kai bīdnus dubleišus, kur raktīs.

VILŅTEIGU PADŪMU DEVIEJIM

Jiuš sokot maņ: »E, draugs! Tu gudrōk dzeivōt, monīs!

Tu jīm tik pazaklonīs!

Táv bēs i sudobrs, i zalts, i pyrmō vīta.

Tai ir šei līta!

Kas táv nu tovim princypim?

Cik tōli tiks tu ai jīm?

Kod līk iz golvys staigōt - staigoj!

Kod līk táv zaimōt - zaimoj!

Kod līk iz sevi pošu splaut - i splauņ,

Tik drūši viersum krauņ!

Voi táv kas atkriš nūst?

Tod jau nivīns táv nagribās vairs kūst,

I dzeivōs vysī mīrā,

Kai tōrpi sapyvušā sīrā.«

Bet as jīm atsoku:

»E! Lobōk licit mīrā itū pōsoku!

Kod krauklām gords ir iedīņš maita,

Kai tū par dereigu lai ierglām skaita?

Kū darēt maņ ai zalta maisu?

As grybu dzeivī spūdru gaisu

I breiveibu, i tīseibys, kas cylvākam ikkotram pīdar.

Jo gribit, klonitās i splāudejit iz sevi jiuš!

Bet tikai raugitās, kas bēs?

Maņ taida dzeivá nadar.«

GŪDA LAUPEITŌJS I SLAPKAUNŠ

Pa pekli ŗaizi gōja lela kusteiba:

Patš Lucifers tū atzyna,

Kas vysys pekļis lītys pōrzyna,

Ka pekļi vajdzeiga ir lelōka i kōrteiba,

I taisneiba.

Tod, padūmōjis oupu,

Jys pasaucá pi sevá pekļis kolpu,

Kū beja īcielš par lelēm nūpalnym par sekretaru,

I lyka rakstāš vysim pekļis pavaļstņikim taidu cirkularu:

»As nūžāloju, nūskumstu i zynu,

Ka nav ikkotrys pekļi dabōjš pec nūpalnym i čynu,

Lai gon pec vaiga nazaverās pekļi,

Voi tī kas frakā īnōcis, voi vīnā kraklā.

A dažim pavaļstņikim veicīs ir i pekļis gorus maldynōt.

I, lai tū izlobōš,

Máš pīsokom pi lelō kotla vysim īzarast

I sovā storpā sazaprast,

Kam pīdar vysulelōks gūds,

Kam sūds.«

A, kod jau čynus škir,

Tod ari pekļi streidi ir.

Vysvairōk plāsās gūda laupeitōjs ai slapkauni,

Cyts cytu lomōdams par nakauni

I pīmasdams tys tam: »Kō tu tá laidi

I kaida čyna vāļ tu gaidi?«

Vīns lilejōs: »As ļaudš apkōvu!«

A ūtrys sacāja: »As kōjis ļaužu tyukstūšom iz pekli ōvu

I pekli jau viers zámis ļaužu storpā sacieļu!«

»Par tū as tevi, gūda laupeitōju, īcieļu,«
Jam soka Lucifers, »par sovu kancleru
I peklis gubernatoru.«

MEDINĪKI

Pi ļaudim jau aizvīnam beja taida politika,
Ka jīm nikod nivīnam napatyka
Īt cytam paleigā, lai jū nu bādys glōbt,
Lai gon jīm pāčōk vajag pošim bādā kōpť.
I tai! Iz medeibom pret lōci beja izgōjš vasals medinīku bors.
Jīm beja drūs i nalūkāmīs gors -
Pi zámis parauť pynkaini,
Lai varātu sáv pataisāť kas kažuku, kas ausaini.
Bet vīgli nav jau, nav, kod ģt pret taidu zutyņu,
Kai lōcš, ai vīnu tutyņu.
Gon styprōkīs i drūsōkīs nu vysim Donš,
Kas nabeja ni pōrōk jaunūs gadeņūs, ni vacūs,
Ai lōci sazačārā placūs,
Ka breinōjās i Berns, i Benš, i Tonš,
Kai jī, ai lōci spākōdamīs, vōrtejš pa zámī.
A kur lai taidus draugus jemi,
Kas breidī galeigā
Táv nōktu paleigā?
Tod, sevī maneidams, ka styprys pretinīks, jau Donš i sauc, lai ģt,
A draugim palīk ausš cīť kai cīť.
Jī tikai klīdz: »Tu verīs,
Pi reiklis lōčam čerīs,
Tik ōdys nasamaitoj!«
I cyts: »Voi styprs lōcš?« vāļ ģzavaicoj.
Kū rādžādams, Donš lōceiti iz breidi valī palaidá,
Kod pošam spākojūtīs dvašys pītryuka.
A kas nu nūtyka?
Lōcš palaists medinīkus bugļus apkūdá.

